

מאיר הדעה על הלכות מילה

2		רס
2		רסא
2	זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוגינוס	רסב
4	ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה	רסג
6	מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין	רסד
10	סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית	רסה
16	איזה מילה דוחה שבת ויום טוב	רסו

מאיר הדעה על הלכות מילה

סימן רס – ובו סעיף אחד.

(א) "מצות עשה לאב למול את בנו, וְגִדּוּלָהּ מִצְוָה זוּ מִשְׁאֵר מִצְוֹת עֲשֵׂה." (ס) לאב למול את בנו – בענין חיוב האב למול בעצמו, ע"י לקמן סי' רסד סעיף א בביאור הדעה הערה 36.

סימן רסא – ובו סעיף אחד.

(א) "אם לא מל האב את בנו¹, חייבים ב"ד למולו². ואם לא מלוהו ב"ד, חייב הוא, כשיגדיל, למול את עצמו. ואם לא מל, חייב כרת. הגה: וְזִכְל יוֹס עוֹזְרִים צְעוֹנְקִין אִלוֹ. וְאִין מִלִּין צְנוּ שֶׁל אִדָּם שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ³, אִלֵּא אִס כֵּן עֲצֵר הָאֵב וְלֹא מִלּוּ צִית דִּין מִלִּין אִוְתוּ צַעַל כִּרְחוּ. וְאִין הָאֵשָׁה חֵיבַת לְמוֹל אֵת צְנָה. אֵהָאֵב שְׂאִינוּ יוֹדַע לְמוֹל, וְיֵשׁ כֹּחַ מוֹהֵל שְׂאִינוּ רוֹאֵה לְמוֹל צְחָנָס, רַק צִשְׁכֵּר, יֵשׁ לְצ"ד לְגַעוֹר צְמוֹהֵל זֶה, כִּי אִין זֶה דִּרְכָן שֶׁל זֶרַע אֲצֵרְהֶם, וְאִדְרַבָּה מוֹהֵלִים מִהֲדַרְיִן שִׁתְּנוּ לֵהֵם לְמוֹל⁴. וְאִס עוֹמֵד צְמַרְדּוּ, וְאִין יָד הָאִישׁ מִשְׁגַּת לְתַת לוֹ שְׁכָרוּ, הוּוּ כִּמִּי שְׂאִין לוֹ אֵב שְׁצ"ד חֵיבִים לְמוֹל, וְלִכֵּן צ"ד הוּוּ כּוֹפִין אִוְתוּ, מֵאַחַר שְׂאִין אַחַר שִׁימוֹל.

(ס) ואין מלין בנו של אדם שלא מדעתו – ואם עבר ומלו שלא מדעתו, אם האב מוהל, חייב לשלם לו עשרה זהובים (ש"ך). אמנם אם האב נתן המצוה לאחר וקדם אחר ועשאה, פטור (בפ"ת). ומי שרצה למול בנו בשבת, ובא אחר ומלו, פטור, שיכול לומר קים לי כדעות שאין אב מל בנו בשבת משום שמכוון לתיקון מנא, אמנם לדין אין נפקא מינה בכל זה, שמבואר בחו"מ (סי' שפב) שבזמננו אין גובים קנסות במקום שאין חסרון כיס, ואם תפס, אין מוציאים ממנו, ואם כן, אם תפס, אף בשבת אין מוציאים ממנו (בפ"ת)⁵.

(ב) כופין אותו – ורשאים להטעותו ולהבטיח לו שכר ולא לתת לו (בפ"ת).

סימן רסב – זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוגינוס, ובו ז' סעיפים.

(א) אין מלין עד "שתנן החמה ביום השמיני ללידתו. (ומשעלה עמוד השחר ילא⁶). וכל היום כשר למילה, אלא ישוריון מקדימים למצות⁷ ומלין מיד בבקר⁸. "ואפילו מילה

¹ יתום מאב, מצוה על היורשים למולו או לדאוג לכך (מגדל עז ליעב"ץ נחל ג אות יח), ואם אבי האב חי, החיוב עליו, משום שבני בנים כבנים (שו"ת רע"א ח"א סי' מב).
² וכל מי שרואה את הילד הערל ולא מלו, הרי זה עובר על מצות עשה עד שימול אותו כאילו הוא בנו (רמב"ם פיה"מ שבת פ"ט מ"ו).

³ ואם האב בדרך, ימתינו לו אף אם אינו מוהל כדי שיעמוד שם למנות המוהל לשליח ויברך להכניסו עד זמן שיהיה שהות ביום למול ברווח (אות שלום רסה סקט"ז), ו"א שאם האב בדרך ויתכן שיבא תוך כמה שעות, אף שהעולם נוהגים להמתין לו אפילו עד חצות היום, לדינא אין נראה כן, ולא ימתינו עליו כלל דשהוי מצוה לא משהינן (ערוך השולחן אות ה).

⁴ ו"א שאם צריך למעשה ידיו, ואם יתעסק במלאכתו לא יוכל למול, מותר לו (ראה הגהת ראב"ד שבועות פ"ו ה"ט, ובט"ז יו"ד סי' רכא סקמ"ב), ו"א שבכל גוונא אין איסור בדבר דמאי שנא משכר תקיעות, ופעמים שהמוהל מבטל רוב היום ולוקח שכר בטלה או לוקח שכר חכמתו (זוכר הברית סי' ב סעיף כה) ועל כן אם ידו של האב משגת ליתן לפי ערכו, גוערים באב, וכשהמוהל רוצה יותר ממה שיד האב משגת, גוערים במוהל, ואם האב יודע למול ואינו רוצה, גוערים בו שיתן אפילו יותר ממה שידו משגת (כורת הברית סי' רסא נחל ברית סק"י).

⁵ ויש אומרים שבמילה, אף אם תפס, מוציאים מידו, משום שענה אמן, וגדול העונה אמן יותר מן המברך (ברכות נג ע"ב) ואם שמע ולא ענה, איהו דאפסיד אנפשיה (טור יו"ד סי' כח) ויש אומרים שעניית האמן אינה פוטרת מלשלם לאבי הבן משום שהיא מצוה מיוחדת לו יותר מלשאר כל אדם (סמ"ע חו"מ סי' שפב סק"ז).

⁶ ובמקום צורך גדול, יש אומרים שמותר למול מעלות השחר (פרישה בשם מהרש"ל), ויש אומרים שאסור (ערוך השולחן אותיות ו-ז).

⁷ יש אומרים שקודם הברית אסור לאב לאכול (הגהות נחלת צבי יו"ד סי' רסב א) ויש שמתירים (מילה שלמה פ"ד סעיף טז בשם הגר"פ שיינברג), וטעימה בעלמא מותר (אוצר הברית ח"א פ"ג סי' ח). ונוהגים שהאב נמנע מעשיית מלאכה קודם הברית (נחלת צבי שם).

מאיר הדעה על הלכות מילה

שלא בזמנה אינה אלא ביום⁹. הגה: "עצר ומל כלילה, לריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית. מלו תוך ח' וציוס, ילא. ועיין לקמן סימן כס"ד.

(⁸) וכל היום כשר למילה – ואם נאנסו או נתעצלו ביום השמיני עד בין השמשות, עדיף למול בין השמשות שהוא ספק שמיני ספק תשיעי מלמולו שלא בזמנו בוודאי יום (בפ"ת).

(²) שזריזין מקדימים למצות – תינוק שלא נימול בזמנו וחזר לבריאותו, אסור לעכב מילתו לערב פסח כדי שיאכלו בכורים בסעודה, שעובר על דין זריזין, ועוד שיש לחוש שמא ימות הילד ותידחה המצוה, ועוד שאין היתר לשהות מילה שלב"ז לערב שבת, שיש לחוש שיבוא לידי חילול שבת, ועוד שאין היתר לבכורים לאכול בער"פ בסעודת מילה שלב"ז, ועל כן באופן כזה יש לאסור אף אם לא מלוהו והגיע ערב פסח שלא למולו, שזה עצת חטאים, ויש לגזור שלא יארע כן פעם אחרת (בפ"ת).

(³) מיד בבוקר – יש למחות בחזנים שמאריכים בשבת וביו"ט כשיש מילה בבית הכנסת עד אחר חצות ומבטלים מצות זריזין (בפ"ת).

(⁷) מילה שלא בזמנה – כגון חולה ושאר דברים שיבוארו לקמן (ש"ך).

(⁶) צריך לחזור ולהטיף – י"א שהוא חומרא בעלמא ועל כן בשבת לא יעשה כן (ט"ז) וי"א שמעיקר הדין לא יצא וצריך לחזור ולהטיף דם ברית ומכל מקום אינו דוחה שבת (ש"ך ובאר היטב).

(¹) תוך ח' וביום יצא – אמנם אין לחלק בין זה למל כלילה, שכן לא עדיף מל תוך ח' ממל כלילה¹⁰ (ט"ז), ובמל כלילה חוזר להטיף דם ברית אפילו בשבת (ש"ך).

(ב) "חולה אין מלין אותו עד שיבריא, וממתנינים לו¹¹ מעת שנתרפא מחליו שבעה ימים מעת לעת¹², ואז מלין אותו¹³. "במה דברים אמורים, שחלצתו חמה וכיוצא בו,

⁸ אבל אין מלין קודם התפילה, משום שהיא תדירה ואף יש בה הרבה מצוות, אך אם הקהל התפללו ורק בעלי הברית לא התפללו מאיזו סיבה, ימולו קודם. מילה קודמת למת מצוה. מילה שלא בזמנה שנדחתה עד ליום הפדיון הבן, ימולו קודם, אא"כ הגיע זמן הפדיון קודם שיכולים למולו. מילה קודמת לכל המצוות. יש לצווח על מנהג זמנינו שמאחרין המילה כמה שעות ביום מפני שטותים שלא באו כל הקרואים וכדומה וכו' ויש מקומות שמאחרין עד אחר חצות היום והוא עוון פלילי (ערוך השלחן אותיות ח-ט). ואף אם לא בא אחד מן המכובדים, אין לאחר זמן הברית, אלא להעמיד אחר במקומו שלא להחמיץ המצוה (מגדל עז ליעב"ץ נחל ט יאור ד אות ט), ויש שלימדו זכות על המאחרים לצורך מוהל גדול וקדוש (אגרות סופרים ר' שמעון סופר מכתב כג). אין לאחר המילה עד אחר חצות בשביל שיהיה מנין בשעת הסעודה (שו"ת מהר"ם שיק י"ד שפן). בראש השנה מלין קודם התקיעות (או"ח סי' תקפד סעיף ד). בפורים מלין קודם קריאת המגילה (רמ"א או"ח סי' תרצד סעיף ד) וי"א אחר קריאת המגילה (במשנ"ב שם, ובסי' תרפז סק"ט הביא מנהג העולם כרמ"א). בתשעה באב מלין אחר שגומרים הקינות, ויש ממתנינים מלמול עד אחר חצות (שו"ע או"ח סי' תקנט סעיף ז, ורמ"א שם כסברא ראשונה).

⁹ ואפילו התחיל מבעוד יום ולא הספיק לגמור עד שחשיכה, צריך להפסיק (שו"ת רע"א קמא סי' קעד) ואף הפריעה צריך שתהיה דווקא ביום (מאירי שבת קלג ע"ב) וכן תיקון המילה במקום שצריך ברכה, אפילו מדרבנן, צריך דווקא ביום (זוכר הברית סי' טו סעיף יט). ואם מל ביום ופרע כלילה, אין צריך להטיף דם ברית (שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' רמ).

¹⁰ ואם כן צריך הטפת דם ברית.
¹¹ באופן שההורים צריכים להתייעץ עם מומחה לדעת אם כבר הבריא, אין חיוב לבדקו כל יום, אלא רק כשנראה שכבר הבריא, אך מזמן זה, יש לברר יום אחר יום ולא לחוש לטירחה, שהרי ברית שלא בזמנה חמורה יותר מברית בזמנה, ומחויבים בזה פעם ביום (מילה שלמה פ"ב סי' א תשובה ו בשם הגר"ש אלישיב).

¹² ואף אם חלה מעט ביום לידתו ונתרפא בו ביום, לא ימולו ביום השמיני עד שיעברו ז' ימים מעת לעת, ובשבת אף עובר בחילול שבת אם ימול קודם הזמן (שו"ת בנין ציון סי' פז).

¹³ כחוש [חלש], כגון שמשקלו נמוך, אין מלין אותו עד שיבריא, אמנם י"א שא"צ המתנת ז' ימים (אות שלום סק"ו, שו"ת אגרות משה י"ד ח"ב סי' קכא), וי"א שצריך להמתין ז' ימים (שו"ת מהר"א סי' רנד), וי"א שיש להמתין עד ל' יום (כורת הברית סי' רסב נחל ברית סק"ח, וראה מילה שלמה פ"ב סי' א תשובה א). תינוק שיצא מאינקובטור, צריך המתנת ז' ימים משעה שיצא (שו"ת אגרות משה שם). תינוק שנולד עם גלים עקומות וצריך חבישה בימים

מאיר הדעה על הלכות מילה

שהוא חולי שבכל הגוף¹⁴, אבל אם חלה באחד מאיבריו, כגון שכאבו לו עיניו כאב מועט וכיוצא בזה, ממתנינים לו עד שיבריא, ולאחר שיבריא, מלין אותו מיד¹⁵. (ט"אצל כאבו לו עיניו כאב גדול, הוי כחולי שצכל הגוף).

(י) חולה – והיינו בכל שהוא מצטער, בין מחמת חולי בין מחמת דבר אחר (ש"ך).
(יז) עד שיבריא – ואין מלים אותו ביום חמישי ושישי, שתוך שלושה ימים למילה גורם צער בשבת (ט"ז), וי"א שביום שישי מלין (רע"א), וי"א שאף מילה שלא בזמנה מלין לעולם בין בחמישי ובין בשישי (ש"ך לקמן סי' רסו ס"ק יח"ט).
(ט) כאב גדול – היינו כמו שנתבאר באו"ח (סי' שכח סעיף ט) לגבי חילול שבת על חושש בעיניו שהוא באופן שיש בו ציר או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב או שהיה בו ריר ותחילת חולי (ש"ך).

(ג) אנדרוגינוס ומי שיש לו שתי ערלות ויוצא דופן, נימולים לשמונה.
(ז) אנדרוגינוס – וכן טומטום שנקרע ונמצא זכר, מונים שמונה ימים מיום הלידה, אך אין חיוב לקרוע ולמולו (רע"א).

(א) שתי ערלות – י"א שני עורות זה על זה ויש אומרים שני גידים (ט"ז וש"ך).
(ד) נולד בין השמשות, מונים לו מהלילה ונימול לתשיעי, שהוא ספק שמיני. וואם הוציא ראשו¹⁷ חוץ לפרוזדור מבעוד יום, או ששמעו אותו בוכה, אפילו נולד אחר כמה ימים, מונה לו ח' ימים מיום שיצא ראשו או מיום ששמעו אותו בוכה. הגה: וי"א דוקא צסתס, אבל אם אמו אומרת דהתינוק היה מונח צצטנה כמו צצאר פעמים, ולא היה לה חצלי לידה כלל, אף על פי ששמעו בוכה, מונח לו מיום הלידה, דאע"ג ללא שכיח קצבה בלא הולאת הראש חוץ לפרוזדור, מ"מ האם נאמנת לומר שהיה מונח כמו צצאר פעמים וזכה.
(ב) או ששמעו אותו בוכה – וכן עושה שום מעשה בפיו, שלעולם כשהוא במעי אמו, פיו סתום (רע"א).

(ה) אם נולד כשהיו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאוד, יש לסמוך על הכוכבים לספק למול למחרת, כיון שלא היה לא שבת ולא יום טוב, ואף על פי שהיה הרקיע מזהיר בעין אורה של יום.

(ג) כוכבים קטנים מאוד – דוקא קטנים אין לסמוך עליהם למול בשבת, אבל כוכבים בינונים כמו בסעיף ו', יש לסמוך עליהם למול אפילו בשבת (ש"ך). @רע"א?@
(ו) אם לאלתר כשהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור נראו ג' כוכבים בינונים, יש לסמוך עליהם שהוא לילה, אפילו הוא למחר שבת. אבל אם שהו אחר כך, אם לפי השיהוי נראה להם שהיה יום בהוצאת הראש, אין להם אלא מה שעניניהם רואות ויהא נימול לשמונה, אפילו אם יארע בשבת.
(ז) אין דבר זה תלוי בתפלה, אם התפללו מבעוד יום, לא להקל ולא להחמיר.

סימן רסג – ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה, ובו ה' סעיפים.

הראשונות כדי ליישר רגליו, באופן שלאחר זמן לא תועיל חבישה, מותר לדחות המילה (אבני נזר יו"ד סי' שכא).

¹⁴ בדברים המפורשים בחז"ל שלא למול, כשרופאים אומרים שאפשר למולו, אין לסמוך עליהם להקל אלא להחמיר (כורת הברית סי' רסה נחל ברית סק"ח, וראה פמ"ג או"ח סי' שכח מש"ז סק"ב שבדבר שמבואר בגמ' שהוא סכנה אין שומעים לרופאים ששקר הם אומרים ולא אמרין נשתנה הזמן).

¹⁵ וכל דבר שאינו בגופו של תינוק, כגון שרוצה לצאת לדרך, אין משהין את המילה בשבילו (בית יוסף).

¹⁶ וכן פסק המשנה ברורה (סי' שלא סקל"ג).

¹⁷ היינו רוב פדחתו, ואם יצא הפוך דרך רגליו, עד שיצא רובו (טור וב"י לעיל סי' קצד).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(א) כקמין שהוא ירוק¹⁸, סימן שלא נפל בו דמו ואין מלין אותו עד שיפול בו דמו ויחזור מראהו כמראה שאר הקטנים. וכן אם נמצא אדום¹⁹, סימן שלא נבלע דמו באבריו, אלא בין עור לבשר, ואין מלין אותו עד שיבלע בו דמו²⁰. וצריך לזוהר מאד באלו הדברים²¹, שאין מלין וולד שיש בו חשש חולי, דסכנת נפשות דוחה את הכל, שאפשר לו למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש אחת מישראל לעולם²².

(ט) קטן שהוא וכו' - תינוק שלא קשרו את טבורו כראוי ויצא ממנו דם רב, אין למולו עד שיתחזק ויבוא לו דם אחר (בפ"ת).

(ב) כהאשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה שהכשילה כחו, ומלה גם השני ומת מחמת מילה, הרי הוחזקה שבניה מתים מחמת מילה, ל"ש מבעל אחד או משנים, ולא תמול השלישי אלא תמתין לו עד שיגדל ויתחזק כחו, כוהוא הדין אם איש אחד מל בנו ראשון ושני ומתו מחמת מילה, לא ימול השלישי, בין שהיו לו מאשה אחת בין משתים. (צ"ע חולקין וסבירא לכו ללא שייך צאיט רק בצאקה, ונראה לספק נפשות להקל).

(טו) שמלה בנה - כלומר שנתנה למול את בנה (ש"ך).

(טז) ומת מחמת מילה - כל שלא הבריא אחר המילה ומת, נקרא מחמת מילה (בפ"ת).

(טז) שהכשילה כחו - היינו המילה הכשילה כחו ולא האשה (ש"ך).

(טז) ולא תמול השלישי - לאו דוקא שלישי אלא הוא הדין רביעי וחמישי (בפ"ת), ואם מלה השלישי וחי, אפשר שהתבטלה החזקה הראשונה ומכאן ולהבא תמול (רע"א). יש לדון אם חולק על פ"ת? @

(טז) עד שיגדל ויתחזק כחו - היינו שרואים בו שהוא בריא וחזק כשאר בני גילו ומראה פניו צהובות ולא ירוקות²³, וטוב להשגיח שיהיה ביום עם אויר זך (בפ"ת).

(טז) רק באשה - לפי שהדם בא מן האשה (ט"ז).

(כא) וספק נפשות להקל - ואיש ואשה שמתו שני בניהם מחמת מילה ואח"כ התגרשו ונישאו לאחרים ונולדו להם בנים, יש להחמיר בפיקוח נפש ולא ימולו בניהם (בפ"ת). יש לדון אם מתכוון גם לאיש, לכאן כן @

(ג) כוהוא הדין אם אשה מלה בנה ומת מחמת מילה וגם אחותה מלה בנה ומת מחמת מילה, שאר האחיות לא ימולו בניהן אלא ימתינו עד שיגדלו ויתחזק כחם.

(כב) שאר האחיות - לא שנא מן האב או מן האם (בפ"ת).

(ד) כנולד כשהוא מהול²⁴, צריך להטיף ממנו דם²⁵ ברית²⁶. ומיהו בנחת. וצריכה מילתא למבדקה יפה יפה בידים ובמראית עינים, ולא בפרזלא, דלא לעייק ליה,

¹⁸ ואפשר למול עד רמה של 12 מ"ג בלירובין ועד בכלל, וביותר מזה אין למול, ובדבר כזה המפורש בחז"ל אין מתחשבים ברופאים (מילה שלמה פ"ב סי' א תשובה ב בשם הגר"ש אלישיב, עיי"ש בהערה) ובצהוב הרבה, לדעת הגר"ש אלישיב, אם הגיע ל-18 מ"ג, צריך המתנת ז' ימים, ולדעת הגר"ש אויערבך, תלוי תמיד בדעת הרופאים, שאם נחשב בריא, אין לדוננו כחולה (שם תשובה ג, ועיי"ש בהערות).

¹⁹ ועפ"י רוב התינוקות אדומים כמה ימים אחר שנולדו ואינם בכלל אדום, ודווקא אדום כמבואר בלשון הרמב"ם (פ"א ה"ז) "אדום ביותר כמי שצבעו אותו" (זוכר הברית סי' י סעיף כט).

²⁰ תינוק חולה המופיליה שיש סכנה של דם מרובה או שמתו אחיו מחמת מילה, ועפ"י הרפואה לא שייך להמתין שיתחזק כחו, מותר ומצוה למול ע"י קרני לייזר שממסמסים את עור הערלה והפריעה (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' ריב), וי"א שאין מן הראוי לשנות מצורת המילה ע"י חיתוך ואף להיכנס לסכנה, ועל כן לא ימולו כן, אבל אם גדל הילד ורוצה למול עצמו למרות הסכנה, תלוי הדבר במח' הפוסקים אם מותר למסור נפשו למצוה, ועכ"פ ימעט בסכנה ככל האפשר (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' פט).

²¹ והעיקר הוא עפ"י טביעות עין של המוהל המומחה, שאם למראית עינו התינוק צהוב הרבה, חלילה לממולו ודלא כהרבה מוהלים שאין עושים כן (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רטו).

²² המוהל צריך לחקור אם הילד בריא, ויש להזהיר את המילדת שאם תראה מיחוש בילד, תודיע (קצור שולחן ערוך סי' קסג סעיף ג).

²³ ואין הכוונה עד שיהיה גדול בן י"ג שנים ויום אחד, דמה תלוי זה בזה, אלא עד שיגדל מעט בשנים ויתחזק כחו לפי עיני הבקאים, ואין שיעור לדבר זה (ערוך השולחן אות ז).

מאיר הדעה על הלכות מילה

ורואים ונזהרים היאך מלין אותו. וממתנינים לו הרבה ואין חוששין ליום שמיני, שלא יביאוהו לידי סכנה.

(כ) צריך להטיף וכו' – ואין מברכים על המילה א"כ נראית ערלה כבושה שנדבקה בבשר, שאז מברכים על הטפת דם ברית, ואם היא בוודאי ערלה כבושה, אף דוחה שבת (ש"ך).

(כז) למיבדקה יפה – שמא הערלה כבושה, היינו שהעור נדבק מאוד בבשר (ט"ז).

(כח) ולא בפרזלא – היינו הבדיקה תיעשה בידיים ולא בברזל (ט"ז וש"ך).

(ה) תינוק שמת קודם שיגיע להיות בן שמונה, מלין אותו על קברו²⁷ בצור או בקנה²⁸ ואין מברכין על המילה. אבל משימים לו שם, לזכר שירחמוהו מן השמים ויחיה בתחיית המתים. הגה: זולאין עוסקין כן אפילו זי"ט שני של גלויות, לאסור לקצור זיוס טוב הנפלים, לאפילו לטלטלו אסור²⁹. זולאסור למול עוזד כוכבים שלל לטס גרות, אפילו צחול.

(כ) קודם שיגיע להיות בן שמונה – היינו קודם שנימול, והוא הדין אם כבר הגיע לבן שמונה אלא שלא נימול מאיזו סיבה (ש"ך).

(כ) על קברו – ואם שכחו וקברוהו, פותחים קברו כדי למולו (רע"א) וי"א שאסור (בפ"ת). אם ארע שמתה גם היולדת וקברו את הנפל עמה ושכחו למולו, אין פותחים את הקבר, אבל קוראים לו שם (בפ"ת).

(כ) ואסור למול עובד כוכבים – כיון שאברהם עומד ומבחיין מי נימול ואינו מניחו לגיהנם, והמל גוי מבטל סימן המילה מישראל (ט"ז) וי"א שמדובר במילה לשם רפואה ואסור לרפאות גויים בחינם, אבל מצד מילה או באופן שנותן שכר וכדו', מותר (ש"ך).

סימן רסד – מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין, וכו' סעיפים.

(א) הכל כשרים למול³⁰, אפילו עבד אשה וקטן וערל ישראל³¹ שמתו אחיו מחמת מילה. זואם יש ישראל גדול שיודע למול, הוא קודם לכולם. (זו"א לאשק לא תמול, וכן

²⁴ סיכום הדברים להלכה: נולד מהול לגמרי והיינו כשהעטרה מגולה אפילו כשהגיד רך, א"צ למולו בחיתוך ויש לבדקו אם אין בו 'ערלה כבושה', ואם נמצא שאין בו ערלה כבושה, יש להטיף דם ברית, אך לא בשבת, ואין מברכים 'על המילה' ושאר ברכות, ואם נמצא שיש ערלה כבושה, צריך להטיף דם ברית, ויברך 'על המילה'. נולד מהול במקצת, אם רק ראש העטרה מגולה וחוט הסובב מכוסה ברוב היקפו אף כשהגיד בקישוי, דינו כערל גמור ומילתו דוחה שבת, ואף אם העטרה מגולה רק בקישוי, הכרעת המשנה ברורה (או"ח סי' שלא ס"ק טו) שיש למולו ואפילו בשבת, ואם יש על העטרה ציצין שיש ספק או מחלוקת הפוסקים אם נחשבים ציצין, הרי זה ספק נולד מהול, ויש למולו אבל לא בשבת ולא בברכה, ובמילה זו יוצאים ידי חובת הטפת דם ברית (מילה שלמה פ"ב סעיפים כח-כט).

²⁵ ודי בטיפה אחת (אות שלום סק"ה), וי"א שאין צריך הוצאת דם ממש ודי בכך שנצרר דם כל שהוא כדרך שרט בעור דק שבדק (חזון איש שבת סי' סב אות כז, יו"ד סי' קנד אות ג).

²⁶ דעת רוב הפוסקים ומנהג העולם להטיף דם ברית בעוד הגיד שלמטה מהעטרה, והיינו בצד הסמוך לגוף, ודעת החזון איש (שם) שיש להטיף דם ברית מהעטרה עצמה, ולענין מעשה, בנולד מהול, ודאי יכול להטיף מהעטרה עצמה, אך לענין שאר המחוייבים בהטפת דם ברית (כגון גוי מהול המתגייר או הנימול בפסלות) ראוי להחמיר ולהטיף בב' המקומות, וי"א שיבקש מחילה מהנימול (אוצר הברית ח"ג שער ג פרק ו סי' ג סעיף ד).

²⁷ ואין מלין אותו בלילה, ואין פורעים (זוכר הברית סי' יא סעיף כט), וי"א שיתן הערלה בידו ויקברנו כך (כללי המילה לר"י הגוזר עמ' 92).

²⁸ וי"א בזכוית (זוכר הברית סי' יט סעיף כט).

²⁹ י"א שביום טוב מלינים אותו במרתף כדי להסיר ערלתו, אבל ביו"ט שני קוברים אותו ומסירים ערלתו, ודוקא אם הוא לאחר ל' יום (זוכר הברית שם סעיף ל), וי"א שמוטב למולו ע"י גוי מלהלינו עד לאחר יו"ט (שו"ת חתם סופר או"ח סי' קמד).

³⁰ סדר קדימות המעלות לראויים למול: אב, אבי אביו, בנו הגדול, בית דין, יורש, אפוסטרופוס, מי שכבר מל בניו ונדר לו גם זה, בעל מעשים טובים, תלמיד חכם, רגיל למול בניו, כהן, ישראל טהור, בעל קרי (עם הארץ, ממזר, גר וסריס – אין ממנים אותם למוהל קבוע), ערל שמתו אחיו מחמת מילה, בעל מום, עבד מהול, אילם השומע, טומטום, אנדרוגינוס, קטן אחר שש שנה, אשה, עבד שאינו מהול, חרש שאינו שומע ואינו מדבר, קטן

מאיר הדעה על הלכות מילה

נוהגין להלך אחר איש).³¹ אבל עובד כוכבים, אפילו הוא מהול, לא ימול כלל. ל"ואם מל אין צריך לחזור ולמול פעם שנית. הגה: מ"א לחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם צרית. וכן עיקר. מ"א מומר לכל התורה כולה³¹, או שהוא מומר לעלמות, דינו כעובד כוכבים. מ"א תינוק שהלכנו למולו תוך ח', מפני הסכנה, אין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים, לכל תוך ח' לא מיקרי מילה. מיהו אם נשאר לציין המעכצין המילה, או שמל ולא פרע, יגמור הישראל המילה לח' או לאחר שיתרפא. מ"א יקל לאדם³² לחזור ולהלך אחר מוהל ובעל צרית היותר טוב ודקיק³³. מ"א אם נתנו לאחר, אסור לחזור בו. מיהו אם חזר בו, הוי חזרה. מ"א אין מועיל בזה קבול קנין. מ"א צל אם נשבע לו, כופין אותו שיקיים. מ"א אם נתנו לאחר³⁴ ולא היה צעיר, ואז היה סבור שלל יהיה שם בזמן המילה ושלל אחר אחר ובתוך כך כל הראשון, ימהלנו הראשון, דודאי לא חזר מן הראשון. מ"א אשה אינה יכולה ליתן לאחר למול³⁵, דהרי אינה שייכה במלות למול את בנה³⁶.

פחות מכן שש, ובכולם הבקי יותר קודם, חוץ מאב שקודם לבקי יותר, וחוץ מאשה והמנויים אחריה שישראל גדול קודם אף שהם בקיאים יותר. בן פ' שאין ידיו מרתתין כשר למול אף שיש אחר. בן י"ח עדיף מקודם י"ח. כשאין בית דין ויודע למול, א"צ לנסוע ליטול רשות בית דין. פעם ראשונה אין למול בלא בקי עומד על גביו (זוכר הברית סי' ט סעיף יח). יש אומרים ששוחט לא יהיה מוהל כי פעם ארע ששוחט מל וטעה ובירך על השחיטה ומת התינוק (עיקרי הד"ט) אבל כתבו אחרונים שאין לחוש לזה כלל (זוכר הברית שם סעיף כ).

³¹ ומוסר כגון שמסר ממון ישראל אפי' פרוטה אחת או גופו הן במעשה והן בדיבור ביד עכ"ם, ואפיקורס שאינו מאמין בתורה שבע"פ ואפילו אחד מדברי חז"ל, דינם כמומר (דרך פקודין מצוה ב, חלק הדיבור אות יט, וציין לרמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח שמנה ענייני אפיקורס), ועל כן יש להזהר לא לתת למול לרופאים שבזמנינו שלמדו חכמת ההשכלה והמינות (אות שלום סק"ד).

³² אם האב מוחה בבנו להיות מוהל או סנדק אצל פלוני, א"צ לשמוע לו, דכבוד שמים קודם לכבוד אביו (ערוך השלחן אות יג).

³³ כלומר טוב בדברים שבין אדם לחברו, וצדיק בדברים שבין אדם למקום (זוכר הברית סי' ט סעיף ז), "וצריך לחפש אחר יהודי טוב לעשותו בעל ברית, כדי שיבא אליהו ז"ל וישב על הקטירא אצלו בשעת המילה וכו', וצריך נמי לחפש אחר המוהל יהודי טוב כדאמרין במדרש חזית, המול ימול יבא טהור ויטפל עם הטהור" וכו' (אור זרוע ח"ב סי' קז). כתב מהר"ל, כשהיה סנדק היה טובל עצמו להיות נקי להכניס הילד בנקיות לברית עכ"ל, וחומרא בעלמא הוא ואין נוהגין כן (דרכי משה רסה אות יא), אמנם י"א שאם אינו טהור, טוב וישר לטבול, ורבים נוהגים שבכל אופן טובלים סמוך למצוה ככל האפשר וכן ראוי לנהוג (ברכי יוסף רסה אות יח).

³⁴ שני מוהלים שהתכבדו למול, אחד לחתוך ואחד לפרוע, יכול לומר אחד לחברו, נטיל גורל בינינו או אני אזכה בכל המצוה או אתה, ואין זה ביזוי מצוה, שאף שיתכן שיפסיד חצי מצוה, אך יכול לומר שרוצה את כל המצוה (בפ"ת).

³⁵ היינו אם האב כיבד לאחד והאם כיבדה לאחר, אין כיבודה כלום (ערוך השלחן אות יג).

³⁶ מדברי הרמ"א מבואר שבמילה מועילה שליחות וצריך מינוי שליחות, אמנם יש אומרים שלא ניתן למנות שליח למצות מילה, ועל כן אב שיודע למול ונותן לאחר למול, מבטל מצות עשה (ש"ך חו"מ סי' שפב סק"ד וקצוה"ח סק"ד) אבל המציצה שהוא משום רפואה יכול לכבד לאחר (קצות החושן שם, ועי' שו"ת ארץ צבי סי' סג שאדרבה המציצה דבר קל ויעשנה האב), ויש אומרים שמועיל אפילו בלי שליחות, כי מצות האב לדאוג שיהא בנו נימול (מהר"ח או"ז סי' יא) והגרי"ש אלישיב פסק שלהלכה אין לחוש לדעות שאין מועילה שליחות ויכול למנות מוהל שליח למול את בנו, אלא שיש הידור למול בעצמו אם יכול ואפילו יעשה רק את החיתוך, ובלבד שלא ייגרם לתינוק צער רב יותר מאשר אם ימול מומחה, אמנם דעת הגרי"ז מבריסק שאין מצוה לאב אם עושה רק את החיתוך (מילה שלמה פ"ב סעיפים כ-כג). כשמזמין מוהל, יאמר לו בפירוש שהוא ממנה אותו שליח גמור באופן שיהא שלוחו של אדם כמותו ויהא חשוב כאילו מקיים המצוה המוטלת עליו (פלא יועץ, ערך 'מילה') ויש שנהגו שאבי הבן נותן את הסכין לאב ובזה עושהו שליח (תוכחת חיים פר' לך לך בשם שלחן גבוה), ודעת הגרי"ש אלישיב שאין צריך למנות בפה בשעת הברית, ואין צריך למסור את הסכין למוהל (מילה שלמה פ"ב סי' ג תשובות ב-ג).

מאיר הרעה על הלכות מילה

(א) וערל ישראל וכו' – והוא קטן שאין יכול למול עצמו, אבל אם יכול למול עכשיו, אף שבקטנותו לא היה אפשר, ודאי לא ימול אחרים (ט"ז), וכ"ש מתכוון להפר ברית (ש"ך). וי"א שכל שאינו להכעיס, כשר למול (רע"א).

(ב) הוא קודם לכולם – ואפילו התחילו למול בעוד שלא היה גדול, ובא גדול, מחוייבים להפסיק באמצע החיתוך ויגמור הגדול (בפ"ת).

(ג) אבל עובד כוכבים – ובני קטורה, י"א שכשרים למול וי"א שפסולים (בפ"ת).

(ד) לא ימול כלל – כל הפסולים למול, אם לא גמרו החיתוך, וגמר כשר, המילה כשרה (בפ"ת).

(ה) וי"א דחייבים לחזור ולהטיף וכו' – וגם סברא ראשונה מודה לזה (ש"ך), וי"א שאין צריך לחזור ולהטיף דם ברית (בפ"ת).

(ו) דינו כעובד כוכבים – היינו לענין מילה (ש"ך). אך אין צריך לחזור להטיף דם ברית³⁷. ובשעת הדחק מותר למול על ידו. ואף מחלל שבת ימול אם אין מוהל אחר בעיר, ובמחלל שבת דאורייתא בפרהסיא לעיני עשרה ישראלים כשרים, לא ימול, אך אין צריך לחקור אם חילל שבת באופן זה (רע"א). @לברוק מסקנא הנ"ל @

(ז) אין חילוק בין ישראל וכו' – כלומר, ואפילו עכו"ם יכול למולו תוך שמונה (ש"ך).
(ח) מיהו אם נשארו ציצין – ואף אם לא נשארו ציצין, צריך להטיף דם ברית ביום השמיני (ט"ז וש"ך)³⁸.

(ט) אסור לחזור בו – ומותר לקרותו רשע, אך אם נזדמן לו אח"כ מוהל שהוא אוהבו או צדיק, ואנן סהדי שאילו היה שם מתחילה היה נותן לו, אין כאן משום דבר כזב ומותר לחזור בו³⁹, אבל אם נשבע לראשון, אין יכול לחזור בו ללא שיתירו לו השבועה (ט"ז), ואם רגיל ליתן לו המצוה וגם נדר ליתן לו, לכולי עלמא אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נדר לו קודם שנולד הולד (רע"א). ילד יתום, אחיו קודם לאפוטרופוס במצות המילה, וה"ה קרוב אחר (בפ"ת).

(י) ואין מועיל בזה קיבול קנין – שקנין דברים בעלמא הוא ואינו חל (ט"ז וש"ך).

(יא) כופין אותו שיקיים – אבל יכול להתיר שבועתו ע"י שלושה כשאר שבועות (ט"ז).

(ב) בכל מלין, ואפילו בצור ובזכוכית ובכל דבר הכורת, חוץ מבקרומית של קנה, לפי שקסמים נתוים ממנו ויבא לידי כרות שפכה. ומצוה מן המובחר למול בברזל, בין בסכין בין במספרים, ונהגו למול בסכין⁴⁰.

(ג) כביצד מלין, חותכין את הערלה, כל העור החופה העטרה, עד שתתגלה העטרה⁴¹, ואח"כ⁴² פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בצפורן⁴³, ומחזירו לכאן ולכאן עד

³⁷ ויש אומרים שצריך הטפת דם ברית (דרך פיקודין מצוה ב חלק הדיבור אות ט)

³⁸ אך אין מחללים שבת לשם כך (גר"א).

³⁹ אמנם אם תקע לו כף כי חשש שיכבד במצוה את 'חברת סנדקאות' [החברה הייתה מסייעת ליולדת ולהוצאות הברית ובתמורה לכך אחד מהחברים היה זוכה בסנדקאות, ונראה שגם במילה], ולבסוף כיבד את החברה במילה, והגיע המוהל מרחוק, אין מועילה התרת התקיעת כף, משום שידע כן מתחילה ועל דעת זה תקע לו כפו, ותקיעת כף חמורה משבועה, ובפרט שגרה לו הוצאות הדרך וכילוי זמן ובזיון (בפ"ת).

⁴⁰ על הסכין להיות חד, חלק וראוי לחתוך בו משני צידיו (עי' מילה שלמה פ"ד סעיף י).

⁴¹ נחלקו הפוסקים בהגדרת העטרה. יש אומרים שגדר העטרה הוא כל הבשר הגבוה שבראש הגיד (החכם הספרדי שבבית יוסף) ויש אומרים שגדר העטרה הוא חוט הסובב בלבד (בכור שור שבת קל"ז ע"א) והכרעת הפוסקים להחמיר לענין מילה שהכל בכלל העטרה (ב"י וט"ז).

⁴² דעת רוב הפוסקים שלכתחילה יש לעשות את הפריעה במעשה נפרד בפני עצמו, ולא באופן של 'חיתוך ופריעה כאחד' (שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ק, שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' צ), וי"א שמותר למול כך לכתחילה (אגרות משה יו"ד ח"א סי' קנה). במילת מבוגרים מותר למול כך לכתחילה (שו"ת דברי יציב יו"ד סי' קנה).

⁴³ לכתחילה יש לקרוע את עור הפריעה בציפורן דווקא, אמנם אין זה מעכב את הפריעה, ומן הדין, בכל אופן שפרע, ואף בכלי, הפריעה כשרה (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' סה, שו"ת בנין ציון סי' פח). במבוגרים או בעור פריעה קשה וציפורני המוהל רכות ונכפפות, יכול לכתחילה לפרוע ע"י מספרים (עי' מילה שלמה פ"ג סעיפים ג-ד).

מאיר הרעה על הלכות מילה

שיראה בשר העטרה⁴⁴, ואח"כ מוציין המילה⁴⁵ עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים, כדי שלא יבא לידי סכנה. וכל מוהל שאינו מוציין, מעבירין אותו. ואחר שמציין נותן עליה אספלנית או רטיה⁴⁶ או אבק סמים העוצרים הדם. הגה: נאויסה נזהר, אם יש לאספלנית ספה, שיהפכנו לחוץ ולא לפנים, שלא לדבק צמכה ויבא לידי סכנה.

(ב) כל העור החופה העטרה – צריך לחתוך כל העור, ואין מועיל לחתוך מעט מהעור ולהוריד את שארית העור אל מתחת החוט ע"י פריעה (בפ"ת⁴⁷).

(ג) עד שתתגלה העטרה – ולענין מצות מילה, בין הבשר שבראש הגיד ובין החוט הסובב בין הבשר והגיד נכללים בשם 'עטרה' ויש לגלות רוב הבשר ורוב החוט (ט"ז וש"ך)⁴⁸.

(ד) מל ולא פרע, כאילו לא מל.

(ה) ציצים המעכבים המילה ויש שאינם מעכבים אותה. כיצד, אם נשאר מהעור עור החופה את רוב גובהה של עטרה, אפילו במקום אחד, זהו המעכב את המילה וכאילו לא נימול. ואם לא נשאר ממנו אלא מעט, ואינו חופה רוב גובהה של עטרה, אינו מעכב המילה. (ומ"מ) אם הוא צחול, לכתחילה יטול כל הציצים הגדולים אף שאינם מעכבים.

(ו) רוב גובהה של עטרה אפילו במקום אחד – ונראה שבין שהציצין חופין רוב גובה ראש הגיד במקום אחד, או שהבשר או ציצין ממנו חופה רוב היקפו של חוט שהוא עיקר העטרה, אע"פ שאינו מכסה רוב גובה ראש הגיד, הרי הוא ערל כמות שהיה וצריך למול שנית (ש"ך).

(ז) אם הוא צחול – ואם הוא בשבת, עיין לקמן סי' רסו סעיף ב (ש"ך). להלכה העיקר כדעת הרמב"ם שאין צריך לחזור לתקן ציצין שאין מעכבים אחר שפירש אפילו צחול, ועכ"פ בתינוק חלש קצת אף שאין בו סכנת נפשות אלא חולי בעלמא, ראוי לסמוך על זה שלא לחזור לתקן (בפ"ת).

(ח) קטן שבשרו רך ומדולדל או שהוא בעל בשר הרבה עד שנראה כאילו אינו מהול, רואים אם בעת שמתקשה נראה מהול א"צ למול פעם שנית, ומ"מ משום מראית העין צריך לתקן ריבוי הבשר שמכאן ומכאן. ואם אינו נראה נימול בעת הקישוי, צריך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהיה נראה כנימול בשעת קישויו. הגה: ואל"כ שיהא נראה צעת קישויו רוב העטרה, הו"ל ונימול פעם אחת כהוגן, אפילו אינו נראה רק מיעוט העטרה שנמול סגי ואל"כ למול שנית. ומ"מ אם אפשר, יתקן ע"י שימסוך העור וילחקה לאחוריה ויקשנה גם עד שתעמוד ולא תחזור למטה.

(ט) אם בעת שמתקשה וכו' – דעת הבית יוסף שבדיקת קישוי נאמרה רק לגבי מסורבל בבשר שנימול מתחילה כראוי, אבל מי שנימול מתחילה כהלכתו צריך לחתוך העור

⁴⁴ חתך את כל עור הפריעה, הפריעה כשרה, ולכתחילה אין לעשות כן (מילה שלמה פ"ג סעיף יג).

⁴⁵ המציצה בפה דווקא, ובמקום חולי או כשיש חשש סכנה, יכול למצוץ ע"י שפופרת (מילה שלמה פ"ד סעיף מה בשם הגר"ש אלישיב ועוד).

⁴⁶ קודם החבישה, יש להקפיד שעור הפריעה ימצא כולו תחת החרץ, ויש לחבוש תחת העטרה ותוך כדי החבישה למתוח את עור החיתוך ולקרבו לשפת החיתוך של עור הגיד (מילה שלמה פ"ד סעיף מט).

⁴⁷ נחלקו הפוסקים באופן זה שחתך רק מקצת הערלה וגילה את העטרה ע"י דחיקתה יחד עם הפריעה אל מתחת לעטרה. יש אומרים שחייב לתקנו מן התורה (חכמת אדם כלל קמט סי"ז ועוד פוסקים, וכפי שהוכרע בפ"ת במאיר הדעה), ויש אומרים שאין צריך תיקון ואף אסור לתקנו (דברי חיים סי' קיד-ק"ט). להלכה, כשהערלה למטה מדולדלת ורכה וניכרת שהיא ערלה, יש לתקנו@דברי יציב קלויזנבורג אוסר לתקנו כדעת זקנו, ולכאור' א"צ להביאו כאן@, אך אם הערלה אינה ניכרת, הגר"ש אלישיב נקט שא"צ תיקון, ואם האב רוצה להחמיר והרופאים מסכימים, יכול לתקנו (מילה שלמה פ"ב סעיף יב).

⁴⁸ ואם קרע את עור הפריעה לכל ארכו, אך השאירו במקומו ולא גילה את העטרה, לא יצא ידי חובת פריעה (מילה שלמה פ"ג סעיף ט).

מאיר הרעה על הלכות מילה

עד שתתגלה העטרה אפילו שלא בשעת קישוי, אך דבריהם תמוהים, דבירושלמי (שבת פ"ט ה"ו) נאמרה בדיקת קישוי אף לגבי ציצין המעכבין (ש"ך⁴⁹).
(^{ט"ז}) לתקן ריבוי הבשר – היינו שימשוך העור למטה וכדלהלן (ט"ז וש"ך).
(^{ט"ח}) הגה וכו' – ההגה היא פירוש לדברי השו"ע, והכלל הוא שמן התורה כיון שנימול פעם אחת כהוגן שוב אין צריך למולו שנית, אפילו אם אחר כך חזרה העטרה ונתכסתה אפילו כולה, ואפילו בשעת קישוי, אמנם מדרבנן הצריכו למול שנית, והיינו דוקא אם נראה עכשיו ערל לגמרי, שאז צריך לחתוך את העור המכסה, אבל אם נראה מהול קצת, אע"פ שאין נראה מן העטרה אלא מראשה כמו שליש אפילו כשמתקשה, אין צריך לחתוך כלום, אלא מתקנו ע"י דחיקת העור לאחוריו (ט"ז).
(^{ט"ט}) הואיל ונימול פעם אחת כהוגן – אמנם אם נולד מהול קצת ואחר כך נמשך העור לגמרי, מכיון שלא נימול שום פעם כראוי, בוודאי צריך לחתוך את העור (ט"ז וש"ך). אך יש להסתפק בנוולד מהול לגמרי שהטיפו ממנו דם ברית, ואחר כך נמשך העור, ולא נראית העטרה כלל, שמא אין שייך לומר שהיה נימול כראוי, שהרי באותה שעה לא היה לו ערלה כלל, או דלמא מן התורה אין חיוב למול אלא את הערלה בתולדה ולא מה שנמשך אחר כך (ט"ז) וי"א שבין בנוולד מהול גמור ובין נולד מהול קצת, אם נמשך העור אח"כ, אין צריך שיהיה נראה רוב העטרה ואפילו במיעוט סגי (בפ"ת⁵⁰).
(^כ) וא"צ למולו שנית – אמנם יש לחשוש שהמהול טעה בשעת המילה וסובר שכבר מל כראוי ופרע כראוי, ובאמת לא פרע כראוי כי לפעמים יש עור דק מאוד כמו שלימל' והוא כמו ליחה בעלמא ופרע אותו, אך באמת עיקר הפריעה קיימת, ועל כן צריך שיהיו שם עוד מוהלים שיראו היטב אם הפריעה כהוגן, ורק אז אם חזר ונתכסה, נדע שבוודאי פרע כראוי ואין צריך חיתוך מן התורה, אלא רק תיקון דרבנן (ט"ז).

סימן רסה – סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית, ובו י"ג סעיפים.

(א) המל⁵¹, מברך⁵²: אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה⁵³, ואבי הבן מברך בין התיבת הערלה לפריעה: אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. הגה: ואם אין אזי הצן אלל המילה, ייטש מי שאומר שאדם אחר מצדך צרכה זו, להכי הצית לין מליון למולו. יונוהגין שמי שתופס הנער מצדך צרכה זו. פ"כ וכן א"כ ככאן ואינו יודע לצדך. כ"האז והמהול כשמצרכים, כריכים לעמוד⁵⁴. אצל התופס הנער, כשמצדך, נוהגים שיוטש ומצדך. כ"האז שכל העם שהם אלל המילה יעמדו⁵⁵, שנאמר ויעמוד העם בצרכי

⁴⁹ אמנם דעת הרבה פוסקים כדעת הבית יוסף וכן הכריע הגר"ש אלישיב (מילה שלמה פ"ב סעיף ג, וראה שם סעיף ד לגבי אם מל באופן זה).

⁵⁰ וכן דעת רוב הפוסקים שה'ערלה' מהתורה היא דווקא העור שכיסה את העטרה בעת הלידה (שאגת אריה סי' נה, יהודה יעלה סי' רנז סק"ג ועוד).

⁵¹ צריך לכוון לפני המילה שמל לשם מצוה וככל מצות עשה שבתורה, ומכיוון שיש להסתפק אם הכוונה מוטלת על המוהל או על האב, ראוי להחמיר בשל תורה ולהצריך כוונת שניהם. צריך לכוון גם לטעם המצוה המוזכר בתורה "והיה לאות ברית ביני וביניכם" (בראשית יז א). מל ולא כיוון, אין צריך הטפת דם ברית (דרך פיקודין מצוה ב חלק המחשבה).

⁵² כשמברך המל, צריך לכוון להוציא את הפורע והפורע יכוין לצאת (בפ"ת) וכגון באופן שאבי הבן עושה את המילה ומסתפק אם יצליח לעשות את הפריעה.

⁵³ יברך כשהסכין כבר בידו (מילה שלמה פ"ב סי' ג תשובה ה בשם הגר"ש אלישיב), ולכתחילה יסיים את הברכה לפני תחילת החיתוך. שכח ולא בירך, יברך לפני הפריעה, ועדיף תוך כדי דיבור לגמר החיתוך, ולאחר הפריעה, אין יכול לברך (מילה שלמה שם תשובה ו, ובפ"ד סעיף לה בשם הגר"ש אלישיב).

⁵⁴ וכן המילה עצמה צריכה להיות מעומד, וכשמביאין התינוק למולו צריכים לעמוד מפניהם (רע"א), ועי' ט"ז (לקמן שסא סק"ב) שיש לעמוד בפני כל אדם שהולך ומתעסק בדבר מצוה.

⁵⁵ ואם קשה לו בעמידה, יעמוד עכ"פ בזמן הברכות (מילה שלמה פ"ב סי' ג תשובה כד בשם הגר"ש שיינברג).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(מלכים 3 כג, ג). וכן נוהגין מלכוד התופס הנער, שהוא יוסב. ⁷⁰ואם אחרים עומדים שם, אומרים: כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ⁷¹ואבי הבן או המוהל או אחד מהעם מברך על הכוס בורא פרי הגפן. ויש נוהגים ליטול הדם בידו, ומברך עליו, ולהריח. ⁷²ואומר: בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדש ידיד מבטן וכו'. ⁷³ונוהגין שכשמגיע לבדמיך חיי, נותן מהיין באצבעו בפי התינוק ⁷⁴. (סיוכסהמוהל מנכך זככה זז, רוחץ תחלה ידיו ופיו, כלי שיצרך ננקות ⁷⁵).

(⁷⁶) בין חתיכת הערלה לפריעה – כיון שהברכה קודם הפריעה והפריעה מעכבת המילה, מקרי שפיר עובר לעשייתו (ט"ז וש"ך), ואם בירך קודם חתיכת הערלה או אחר הפריעה, בדיעבד יצא ולא יחזור לברך (ש"ך) ⁷⁷. ואם אבי הבן הוא המוהל שלא יוכל לברך בין החיתוך לפריעה משום טרדתו וצער אדינוקא, יברך שתי הברכות קודם החיתוך (ט"ז).

(⁷⁸) להכניסו – האנוסים שמלים עצמם יברכו אקב"ו להכנס בבריתו (ש"ך) וכן מי שלא מלו אביו חייב למול עצמו ויברך להכנס (בפ"ת).

(⁷⁹) ואם אין אבי הבן וכו' – יתום שאבי אביו המוהל, יברך הוא להכניסו שהוא יותר ראוי מן הסנדק (בפ"ת) ⁸⁰.

(⁸¹) כשם שהכנסתו לברית – הרואים את האב יאמרו שהכנסתו, והרחוקים או כשאין האב שם, יאמרו כשם שנכנס (ט"ז), ויש אומרים שלא פלוג ומטעם זה לעולם אומרים כשם שנכנס (ש"ך).

(⁸²) ולחופה ולמעשים טובים – חופה תחילה, שאין נענש בבי"ד של מעלה עד בן עשרים, ואילו חופה הוא בן י"ח (ט"ז).

(⁸³) או אחד מהעם – המנהג שהמוהל מברך הוא מנהג קדמונים, אך מכיוון שלעתים הוא עם הארץ ומדלג תיבות, הירא דבר ה' יתן לברך ברכה זו המיוחדת שבעם (ש"ך).

(⁸⁴) מברך על הכוס – שאין אומרים שירה אלא על היין (ט"ז).

(⁸⁵) בורא פרי הגפן – י"א דדוקא הסנדק המחזיק הילד על ברכיו בשעת המילה הוא יחזיקנו ג"כ בשעת הברכה וישתה מהכוס יין (רע"א).

(⁸⁶) ואומר בא"י וכו' אשר קדש וכו' – דעת הטור שאבי הבן או המוהל או אחד מהעם מברך אשר קדש, ומנהגו שהמוהל אומרה, וכשאחד מל ואחד פרע, הפורע אומרה (ט"ז).

(⁸⁷) אשר קדש ידיד מבטן – כוונת "ידיד" י"א שהוא יצחק וי"א שהוא אברהם. "וחוק בשאריו" זה יצחק. "וצאצאיו חתם" זה יעקב. "ידידות שארנו" זו הנשמה. "משחת" זה גיהנם (ט"ז). "על כן בשכר זאת" כו' הוא תפלה ובקשה על העתיד, וצנה צ"ל נקוד בפת"ח הצד"י ובציר"י הוי"ו, דלא כמו שנקוד בכל נוסחאות הלוחות שבב"ה צנה – בחיר"ק הצד"י וקמץ הוי"ו וכן נוהגין כל מוהלים לאמרו, שלפי זה הוא לשון עבר ואינו מתיישב "ע"כ בשכר זאת" כו', גם לא שייך לשון צוואה אלא לשון הבטחה (ש"ך), ואיך שיאמר אינו משתבש (בפ"ת).

⁵⁶ עושה צורת שד"י באצבעותיו (ב"י) י"א שאצבע אמה קמיצה כשזוקף אותם הם בצורת שי"ן, והאגודל כשכופפו נעשה דל"ת, וכשנותן יין בזרת הרי יר"ד (שולחן גבוה רסה סק"ג), וי"א שזרת קמיצה ואמה הם השי"ן, והאצבע שנותן בה היין כמין דל"ת, והאגודל בצורת יר"ד (מגדל אז ליעב"ץ נחל י יאור א אות ו), ויתן ביד ימינו (זוכר הברית סי' כג סעיף טז).

⁵⁷ בראש השנה, יש שנהגו שאם המוהל הוא התוקע, לא יקנח פיו מדם המילה, ויתקע בפה המלוכלך מדם המילה כדי לערב מצות מילה בשופר (ט"ז אר"ח סי' תקפד סק"ב), וי"א שאין לעשות כן משום חציצה (דגול מרבבה שם), וי"א שאין בזה ממשות דם ואינו חוצץ (שערי תשובה שם סק"ד) אמנם הכרעת המשנה ברורה (שם סק"ב) עפ"י דברי הרמ"א כאן שירחץ פיו משום כבוד הברכה ולצורך הענין די בדם שבתוך הפה שאינו נראה מבחוץ.

⁵⁸ ואפשר לברך להכניסו אפילו אחר סיום מעשה המילה, כל זמן שעוסקים באותו ענין (מילה שלמה פ"ב סי' ג תשובה ח בשם הגר"ש אלישיב).

⁵⁹ אמנם זו דעת הרמב"ם, אך הרבה ראשונים חולקים וסוברים שברכה זו אינה אלא לאב (גר"א ועי' ב"י).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(א') שם - כשאין לו אב מדלגין לאביו, ואומר קיים את הילד הזה לאמו כו', וכשאין לו ג"כ אם, מדלגין גם אמו, ואומר קיים את הילד הזה ויקרא שמו כו' (ש"ך).
(ב') לבדמיק חיי - נוהגים לכפול ואומר לך בדמיק חיי לרמז שזוכה לעוה"ז ולעוה"ב (ט"ז).

(ב) אם אבי הבן הוא מוהל בעצמו, מברך: למול את הבן, לדעת הרמב"ם⁶⁰. (עייש חולקין), וכן נוהגין שלא לחלק⁶⁰, מיהו אם בירך למול, או שבירך ברכת להכניסו לחוד, יצא⁶¹.

(ג) נ"ג שמל קודם שנתגייר, וקמן שנולד כשהוא מהול, כשמטיפין ממנו דם ברית אינם צריכים ברכה. וכן אנדרונוגינוס אין מברכין על מילתו, מפני שאינו זכר ודאי. הגה: ע"כ כשחוזרין על לילין המעכזים המילה, לריך לחזור ולכרך כל הזכות, אצל אין לומר קיים את הילד הזה וכו'.

(ד) אינם צריכים ברכה - אבל להכניסו ואשר קידש ידיד - מברכים, וי"א שאין מברכים (ש"ך).

(ה) אבל כשחוזרין על ציצין וכו' - וכן מברכים על ציצין המעכבים מהפריעה, ובלבד שידוע שבוודאי נימול מתחילה שלא כדין, ובתיקון מדרבנן משום מראית עין, אין מברכים (בפ"ת).

(ו) אבל אין לומר קיים וכו' - שכבר ביקש עליו רחמים מתחילה (ש"ך), וכן במל ולא פרע שחוזר לפרוע, לא יאמר שנית קיים את הילד (ט"ז).

(ז) ע"ממזר⁶² כישראל הוא ומברכים עליו ברכת מילה עד כורת הברית אבל אין מבקשים עליו רחמים. (ע"מפרסמין זקעת מילתו שהוא ממזר). ע"ביום הכיפורים ובר' צומות, לא יברך על הכוס, מיהו בנ' צומות מהם, שהיולדת אינה מתענה, יכול לברך על הכוס ונתטעום ממנו היולדת, אם היא שומעת הברכה ומתכוונת שלא להפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס. אבל ביום הכיפורים ובתשעה באב, שאין היולדת יכולה לשתות, אין מברכין על הכוס. ע"ובתשעה באב, אסא נמי לא מייתנין מטעמא שאין מברכין על הבשמים במוצאי שבת שחל בו תשעה באב. הגה: ע"וי"א למצדך אכוס ככל תעניות ונותנים הזכרה לתינוקות קטנים⁶³, וכן פסק בטור א"ח סימן תקנ"ט, וכן נוהגין. וזיוס כפורים נוהגין ליתן לתינוק הנימול⁶⁴, כמו שנתבאר בא"ח סימן תרכ"א. וי"א דאף כלל תענית יולאים זזה, אצל אין נוהגין כן, אלא הסנדק שותה⁶⁵ כשאינו תענית⁶⁶.

(ח) ממזר כישראל וכו' - וקוראים שמו 'כידור' על שם הפסוק (דברים לב כ) כי דור תהפכות המה (ט"ז).

⁶⁰ משום דקיי"ל כמאן דאמר ש'על' משמע גם להבא, ועל כן אפילו כשימול האב מברך 'על המילה' (פרישה סק"ב).

⁶¹ משום שברכת להכניסו היא תוספת על ברכת המילה שנצטווה אביו עליו יותר מאחר, וברכת המילה נכללת בה, אלא שלכתחילה יש לברך קודם על המילה (ביאור הגר"א).

⁶² וי"א שאין מכינים לו חול לערלה ולדם (חכמת אדם שער רנה וישועה כלל קמט סעיף לה), וי"א שיש להטמין ערלתו בעפר (כורת הברית נחל ברית סק"ט, אות שלום סק"א).

⁶³ וטוב שיהיה תינוק גדול קצת שהגיע לחינוך וחיוב לחנכו בברכה (מג"א סי' תקנט סק"ט).

⁶⁴ ליתן לתינוק הנימול - שאין צריך שיעור כוס של ברכה, משום שאינו אלא מצד שאין אומרים שירה אלא על היין (ט"ז).

⁶⁵ אחר אמירת 'קיים את הילד' וכו', ואין זה הפסק, ויש שותים אחר 'כורת הברית' (טור ובית יוסף), ויש נוהגים אחר הברכה לשתות מעט מהכוס ואח"כ למלאותה שוב ולומר 'קיים את הילד' ולגמור השתיה (שו"ת אגרות משה יר"ד ח"ג סי' ק).

⁶⁶ בשבת וי"ט, מותר לשתות מכוס של מילה אם שותים כשיעור, אבל נהגו לתת לתינוק (רמ"א א"ח סי' רעג סעיף ה), ואם יש שם פת הבאה בכיסנין מוכן לקידושא רבא, לכתחילה מוטב לשתות עבור קידוש מאשר לתת לתינוק לשתות, ואין בזה משום חבילות חבילות (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' נט).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(ט') אבל אין מבקשים עליו רחמים – כלומר אין אומרים "קיים את הילד" וכו', שאין ישראל קדושים רוצים ממזרים ביניהם, והעומדים שם לא יאמרו "כשם שנכנס" וכו' (ש"ך). ובכל וולד שיש בלידתו נדנוד עבירה, אפילו דרבנן, אין אומרים "אשרי תבחר" וכדו', ואין אומרים שבחים לאב ולאם, ודוקא בדבר מפורסם וידוע (רע"א).

(ט') ומפרסמין בשעת מילתו שהוא ממזר - וימולו אותו במקום אחר כגון בפתח בית הכנסת, אך לא במקום שמלים כשרים (ט"ז וש"ך).

(ט') אסא נמי לא מיייתנין – אינו מוכרח, ודווקא לגבי תשעה באב שחל במוצ"ש אין מביאים בשמים כי נתקנו לתענוג נפשו מחמת הנשמה יתרה שהלכה, אבל לא שמענו איסור להריח בכל תשעה באב (ש"ך).

(כ) הסנדק שותה – ואין נוהגים כן, אלא נותנים לקטנים לשתות (ש"ך). ונראה שאין לנהוג כן, משום שהנערים אינם שומעים הברכה, ועדיף שיטעום המברך (בפ"ת).

(ה) מי שיש לו שני תינוקות⁶⁷ למול, יברך ברכה אחת לשניהם, ואפילו אם שנים מלים, הראשון יברך על המילה ועולה גם לשני, והשני יברך: אשר קדש ידי, ועולה גם לראשון, ואפילו אין הנער לפניו בשעת הברכה, כיון שדעתו עליו, רק שלא יסיח דעתו בינתיים. הגה: אצל אס שח צינתיים או שלא היה דעתו על הברכה מתחילה, לריך לצדק: אשר קדש ידי, על הראשון, ולחזור ולצדק על מילת השני. ודוקא אס שח צדכיס שאינו כרכי המילה, אצל לאחר הראשון, א"כ לחזור ולצדק על המילה, דצרכה לא הוי הפסק. ואפילו אס שח וצריך אשר קדש ידי, לאחר הראשון, א"כ לחזור ולצדק על המילה, דצרכה לא הוי הפסק כמו שנתבאר סימן כ"ח לענין כיסוי דם. ודאס שני הילדים של אדם אחד, האב אומר: להכניסם צדכיתו של אצרהם אצינו, וכן אומר: קיים את הילדים וכו', ויתקן כל כרכי המילה לכל אחד בפני עצמו, כגון הנר שמדליקין, יעשה לכל אחד נר בפני עצמו.

(כב) ברכה אחת לשניהם - אם ידוע שהתינוק השני לא יבא כ"כ מהר ויהיה הפסק גדול, יברכו לכל אחד בפני עצמו, ולכתחילה ראוי שגם השני יהיה מוכן אחר ברכת הראשון למולו (ט"ז). לדינא נראה שבמקום שאין מנהג יברכו על כל אחד ואחד ויזחרו שלא להביא שני התינוקות יחד, אלא לאחר שנימול הראשון, יביאו השני ויברכו עליו בנפרד (ש"ך). ובמצרים בירכו על כל אחד ואחד מילת הראשון אמרו פסוקים המלאך הגואל וכדו' כדי להסיח דעת.

(כב) והשני יברך אשר קדש – אבל הראשון לא יברך אשר קדש כלל (ש"ך).

(ו) היבא דאפשר, עבדינן למילה בעשרה. והיבא דלא אפשר, עבדינן בפחות מעשרה.

(ז) כשהאב עצמו מוהל את בנו, הוא מברך: שהחיינו. ואם המוהל הוא אחר, וד"ה"א שאין שם ברכת שהחיינו. וולהרמב"ם, לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים. הגה: וצמדיותו אלו נוהגין שלא לצדק שהחיינו, אפילו כשהאב עצמו מל בנו, אס לא שמל בנו הצכור שחייב לפדותו מצדק שהחיינו צשעת מילה ואינו מצדק צשעת פדיון, אצל כשפטור מהפדיון אינו מצדק שהחיינו.

(כב) אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו וכו' – ואין נוהגים כן, ולא יברך שהחיינו כלל אפילו במל בנו הבכור, ולעולם יש לברך שהחיינו בשעת הפדיון (ש"ך).

(ח) אין צריך לכסות ערות הקטן בשעת הברכה⁶⁸. (אצל יס לנקות הקטן מלואתו קודם שיצדק⁶⁹).

⁶⁷ לענין קדימה בשני תינוקות, אין סברא להקדים אחד מהם, שהחייב חל יחד ביום השמיני, מלבד כשאחד מהם הוא מילה שלא בזמנה, ומ"מ נהגו תמיד להביא תחילה זה שנולד קודם שלא תהא מחלוקת, אך אם הובא לבית הכנסת קודם זה שנולד אחרון, לא מתנינו לזה שנולד קודם (בפ"ת).

⁶⁸ ונראה שצריך לאחוז הערלה בשעה שמברך (גר"א).

⁶⁹ ראוי להלביש את התינוק בבגדי כבוד ובכובע כחתן ביום חופתו (מחזור ויטרי מילה סי' תקה, כללי המילה לר"י הגוזר עמ' סד, ועי' מילה שלמה פי"ד סעיף יח).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(ט) לנקות הקטן מצואתו – מעיקר הדין אין מרחיקים מצואת קטן עד שראוי לאכול
כזית דגן, אך מוטב לנקותו קודם הברכה (ש"ך).
(ט) אבי הבן עומד על המוהל להודיעו שהוא שלוהו⁷⁰.
(י) נותנין את הערלה בחול ועפר⁷¹, (בכ"ז) רוקקים לם המליכה אל העפר⁷². וי"א הוא
שבת, צריך שיהיו מוכנים מבעוד יום⁷³.
(כ) צריך שיהיו מוכנים – אמנם נראה שאפילו מוכנים אסור, אך העולם נהגו היתר
בעפר מוכן מערב שבת (ש"ך).
(יא) נהגין לעשות⁷⁴ כסא לאליהו⁷⁵, שנקרא מלאך הברית, ובשמניחו יאמר בפיו
שהוא כסא אליהו. הגה: נהגין להלך אחר מלואו, להיות סנדק לתפוס התינוק למוהלו.
ווי"א כח הסנדק מכח המוהל להקדימו⁷⁶ לקריאת התורה, דכל סנדק הוא כמקטיר קטורת,
ולכן נהגין⁷⁷ שלא ליתן שני ילדים לזעל ברית אחת, כדלמרינן גבי קטורת (יומא כו ע"א):
חדשים לקטורת. ואין לאשה להיות סנדק לתינוק במקום שאפשר באיש, משום דהוי כפריעות.
ומ"מ היא עוזרת לזעלה ומציאה התינוק⁷⁸ עד בית הכנסת⁷⁹, ואז לוקח האיש ממנה⁸⁰ ונעשה
סנדק. אבל האיש יכול לעשות הכל שלא אשה⁸¹. ונהגו המוהלים להתפלל ביום המילה,
שנאמר (תהילים קמט ו): רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם.
(כ) נהגין לעשות וכו' – ונהגים להדליק נר בבית הכנסת בשעת המילה (ש"ך).
(כ) יאמר בפיו וכו' – כתוב בזוהר (לך לך דף צד ע"ב) שאבי הבן יאמר הפסוק (תהלים
סה ה) "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך", והעומדים שם יאמרו סוף הפסוק "נשבעה

⁷⁰ ראה לעיל סי' רסד סעיף א במאיר הדעה בעניין מינוי השליחות.
⁷¹ האות ו' היא ו' המחלקת, והיינו או חול או עפר (אות שלום סק"א).
⁷² בשבת, ו"א שאסור לירוק לעפר משום מגבל (ראשון לציון סק"ה), ו"א שמותר (יד
שאל סק"י).
⁷³ ובשבת, לכתחילה יזהר המוהל שבעוד הערלה בידו ישליכנה לעפר, ואם נפלה לארץ,
ו"א שמותר להגביהה כדי לתתה בעפר (ש"ת נודע ביהודה תניינא י"ד סי' קסב), ו"א
שאפילו לצורך מנהג המוהלים להפוך את הערלה, מותר להגביהה מהארץ (ש"ת שבט הלוי
ח"ד סי' קלה אות ג) וראה להלן סי' רסו סעיף ב.
⁷⁴ מנהג רוב קהילות שיהיה הכסא חלוק ונראה כשתים, אחד לאליהו ואחד לסנדק (דרך
פקודין מצוה ב חלק המעשה אות יג), ו"א שעפ"י המפורש בזוהר ובראשונים, יש לעשות
שני כסאות נפרדים מיוחדים (מאמר כסא אליהו הנביא זכור לטוב לרי"א מרגליות סימן ו),
ו"א שהידור הוא שהסנדק יישב על כסא של אליהו (ערוך השלחן אות לד).
⁷⁵ וראוי להעמיד הכסא בימין המוהל (מילה שלמה פי"ב סי' ג תשובה א בשם הגר"ח
קנייבסקי).
⁷⁶ ואבי הבן קודם (מג"א סי' רפב סק"ח ועיי"ש ובביאור הלכה סי' קלו עוד פרטי דינים
בסדר החיובים).
⁷⁷ ובכל מדינת פולין אין מדקדקין בזה ובהרבה מקומות הרב הקבוע הוא חיוב לסנדק
תמיד (ש"ת נודע ביהודה מהד"ק י"ד סי' פו), ונהגים שאף אבי הבן אינו סנדק ב' פעמים
בבניו (ש"ת חתם סופר ח"א אר"ח סי' קנח).
⁷⁸ נהגו לעמוד מפני נושאי התינוק למילה (רע"ב ביכורים פ"ג משנה ג).
⁷⁹ לכתחילה ראוי לערוך את ברית המילה בבית הכנסת (ש"ת הרשב"א ח"ז סי' תקלו, ועיי'
מגן אברהם שלא סק"ה שהרבה פעמים מלין בבית כשיש צינה), ויש שכתבו שעדיף בצפון
(תורת חיים סנהדרין פט ע"ב, ועיי' מילה שלמה פי"ד סעיף ז).
⁸⁰ ואם היא נדה, רוב הפוסקים החמירו שלא יקח מידה, ואפשר שתמסור לבעלה ע"י אחר
או שתניחנו על גבי כסא ולא יקח מידה, ויש שכתבו שנדה לא תהיה קוואטער. אין להיות
קוואטער עם אשה אחרת ואפילו ע"י שולחן, זולת אב עם בתו או אם עם בנה. ונהגים
שמעוברת לא תהיה קוואטער (עיי' מילה שלמה פי"ד הערות 98-99).
⁸¹ והמנהג אצלנו שמהקוואטער מקבל אחד ומוסר לאחר ואחר עד שמוסרים למניח
על הכסא של אליהו, ואח"כ בא אביו או שמכבד לאחר במקומו ומוסרו לסנדק, ואף שקשה
לתינוק שמוסרים אותו זה לזה, אך קשה לבטל המנהג שכולם רוצים לזכות באחיזה של מצוה
(ערוך השלחן אות לה).

מאיר הרעה על הלכות מילה

בטוב ביתך קדוש היכלך", ודרכי משה כתב שלא ראה נוהגים כן⁸². ונהגו רבים ושלמים הלומדים ספר הזוהר שהעומדים אומרים כל הפסוק אחר שמביאים התינוק לבית הכנסת (ט"ז).

(כח) להיות סנדק – ונוהגים שמתעטף בטלית⁸³, אך בתשעה באב שחרית לא יתעטף (פ"ת).

(כט) נוהגין שלא ליתן שני ילדים וכו' – היינו שלכל בן בורר סנדק אחר (ש"ך).
(ל) נהגו המוהלים להתפלל וכו' – אמנם רק הדרשנים אומרים כן ואינו דין ולכן אינו דוחה אבל, וכל המוחה באבל כאילו מוחה באדם לעשות מצוה וכאילו גוזל את המת (ש"ך).

(יב) נוהגים לעשות סעודה⁸⁴ ביום המילה. הגה: ונהגו לקחת מנין לסעודת מילה, ומקרי סעודת מילה. וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה, הוא כמנודה לשמים⁸⁵. קאדוקא שנמלאו קס בני אדם מהוגנים, אכל אס נמלאו בני אדם שאינם מהוגנים, א"ל לאכול קס. קבעוד נהגו לעשות סעודה ומשתה כליל שבת לאחר שנוול זכר נכנסים אלל התינוק לטעום קס, והוא ג"כ סעודת מילה⁸⁶.

(לא) סעודה ביום המילה – ואם אירע שלא עשו סעודה ביום המילה, יעשו ביום אחר (בפ"ת).

(לב) הוי כמנודה לשמים – וטוב לבטל מה שהשמש קורא לסעודת הברית, כי אולי לא יבואו ויהיו ח"ו בכלל נידוי (בפ"ת)⁸⁷.

(יג) ק"יום מילה שחל ביום תענית צבור הכתובים, מתפללים סליחות ואומרים וידוי בדרכם⁸⁸, ואין אומרים והוא רחום ולא נפילת אפים⁸⁹ (אכל אומרים אל ארך אפים).

⁸² וכעת נתפשט המנהג שהמוהל אומר אשרי תבחר וגו' והקהל מסיים נשבעה בטוב וגו' (מגדל עז ליעב"ץ נחל יב אות יג), ויוצאים בזה ידי הזוהר, כי מה שאומר המוהל אשרי תבחר וגו' הרי זה כמו אבי הבן משום שהוא שלוחו (ליקוטי מהרי"ח סדר המילה).
⁸³ בכמה מקומות נוהגים שאבי הבן מתעטף בטלית (הבט לברית עמ' תה מנהג ירושלים, ועי' כף החיים או"ח סי' כה סקצ"ב), ויש נוהגים שגם מניח תפילין (משנה ברורה סי' כה סקנ"ה).

⁸⁴ ונוהגים שהסעודה תהיה בפת (שו"ת דברי יציב יו"ד סי' קסג), בשר (מגן אברהם סי' רמט סק"ו) ויין (כ"מ ברמ"א או"ח סי' תקנא סעיף י), ויש שנהגו בדגים (עי' ארץ החיים יו"ד סי' רסח). יש נוהגים שהאב משמש בעצמו את האורחים בסעודה (מלאך הברית סוף פר' בראשית ועי' משנה ברורה סי' קע סקל"ט). נוהגים להדליק נרות בסעודה (עי' מהרש"א סנהדרין לב ע"ב, ועי' מילה שלמה פ"ד סעיף כג).

⁸⁵ ומי שתורתו אומנותו או שיתבטל ע"ז מתפילה בציבור או עוסק במלאכה לפרנס בני ביתו, אין עליו חיוב לילך לסעודת ברית מילה (זוכר הברית פכ"ה סעיף יא), ופשוט שמוהל הטרוד בשאר מצות אינו חייב לאכול בכל הבריתות (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' ריז, ועי"ש שנהג לקחת דבר מסעודת הברית לביתו).

⁸⁶ נהגו לערוך השלום זכר' גם כשהתינוק אינו בבית. נולד בשבת אחר צאת הכוכבים, נהגו לעשות השלום זכר' בשבת השניה. ונוהגים לאכול מיני קטניות כמאכל אבלים (עי' מילה שלמה פ"ד סעיף ד).

⁸⁷ ועל כן נוהגים שלא להזמין לסעודה בפירוש, אלא רק להודיע על המקום והזמן (מילה שלמה פ"ד סעיף כג).

⁸⁸ ואומרים תחנון שבסליחות, משום שהוא חלק מנוסח סליחות המקובל ואינו מתבטל אף אם יש חתן או בעלי ברית (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נד), ו"א שאם הוא אחר עלות השחר, אין לומר תחנון, אבל המורה לומר תחנון אפילו אחר הנש' החמה, לא משתבש (שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' קמו).

⁸⁹ ודווקא כשהמילה באותו בית הכנסת, אבל אם המילה בבית כנסת אחר, אומרים תחנון (רמ"א או"ח סי' קלא סעיף ד), ואם בעלי הברית נמצאים שם, אף שהמילה בבית אחר, אין אומרים תחנון, ובעלי הברית היינו אבי הבן והסנדק והמוהל (משנה ברורה שם סקכ"ב). ודווקא בשחרית שמלים אז התינוק, אבל לגבי מנחה, אף שמתפללין במקום התינוק, אומרים תחנון (רמ"א שם), אמנם יש שהכריעו שאם מתפללים בבית התינוק קודם הסעודה או באמצע הסעודה, אין אומרים תחנון, אבל לאחר ברכת המזון, אומרים תחנון, וכשמתפללים בבית אחר, אע"פ שבעל הברית שם, אומרים תחנון אפילו קודם הסעודה. ובעלי הברית

מאיר הדעה על הלכות מילה

(ל^ב) יום מילה וכו' – מלין קודם עלינו לשבח. ונהגו שלא לחלוץ⁹⁰ התפילין עד אחר המילה⁹¹ משום שהתפילין אות והמילה אות (ש"ך).
(ל^ד) מתפללים סליחות – ואם יש מילה בעשיית, אומר זכור ברית דמילה ואל תפר בהשכמה וכן פזמון י-ה איום, ואומר אבינו מלכנו ואין אומר והוא רחום ותחנון, וכן בצום גדליה במילה, אבל אומר קל ארך אפים ולמנצח, ואין אומרים יהי רצון אחר קריאת התורה. כל זה הוא רק בבית הכנסת שבו המילה, אך בית כנסת אחר באותה העיר אין משמיטים כלום ואין אומרים פיוטים של מילה. ויש נוהגים שאין אומרים למנצח (ש"ך).

סימן רסו – איזה מילה דוחה שבת ויום טוב, ובו י"ד סעיפים.

(א) מילה, בין בזמנה בין שלא בזמנה, דוחה צרעת, שאם יש בהרת בעור הערלה, אף על פי שיש בקציצת הבהרת לא תעשה, הותרה עם הערלה. ⁹²אבל אם לאחר שנימול גדל בשר במילתו עד שאינו נראה מהול וצריך לחתכו, אם יש בהרת באותו הבשר אסור לחתכו, כיון שא"צ למולו פעם אחרת אלא מדרבנן.
(ב) מילה דוחה יום טוב ושבת בזמנה. אבל שלא בזמנה, אינה דוחה. ⁹³ואפילו בזמנה, אינה דוחה אלא המילה עצמה ופריעה ומציצה⁹², ⁹⁴ואפילו פירש⁹³, חוזר על ציצין המעכבין⁹⁴ דהיינו אם נשאר מהעור עור החופה רוב גובהה של עטרה אפילו במקום אחד. ועל שאינם מעכבים, אם לא פירש, חוזר, ואם פירש, אינו חוזר. ⁹⁵ונתנין עליה אספלגית. הגה: ⁹⁶ומותר לטלטל⁹⁵ האיזמל לאחר המילה⁹⁶ להכניעו צחצר המעורב, אף על גב דאינו לריך לו עוד צאותו שנת, דהא לא הוקלעו בין השמשות מלחך דהיה לריך לו צאותו שנת, כן נראה לי. אבל מכשיריה אינם דוחים, כיון שהיה אפשר לעשותה מבעוד יום. ולפיכך אין עושין סכין לימול בו, ואין מביאין אותו ממקום למקום, ואפילו להוציאו מהבית (ולהביאו) דרך גגין וחצרות ומבואות שלא עירבו. ⁹⁷אבל אם שבת@בדפוסים "שכח" ותוקן כאן ובש"ך עפ"י מכו"י כמדויק בש"ך, ועי' ט"ז וצ"ע@ הסכין בגג וחצר, מותר להביאו מזה לזה, אפילו עירבו חצירות עם הבתים.

עצמם אין אומרים לעולם במנחה ואפילו אחר ברכת המזון, משום שיום טוב שלהם הוא (משנה ברורה שם סק"ה).

⁹⁰ אבל אם הברית רחוק מהתפילה אין צורך להניח??

⁹¹ ואף המוהל והסנדק לא יסירו התפילין מראשם (זכר דוד מאמר א פס"ז), ויש שנהגו שהמוהל חולץ התפילין לצורך עשיית המילה (אות שלום סי' כה סק"ח).

⁹² יש שחוששים לדברי הרופאים בזמנינו שהמציצה אינה רפואה ועל כן כתבו שלא ימצוץ בחוזק בשבת (תפארת ישראל פי"ט מ"ב), אמנם אין לחשוש לזה וימצוץ כמו בחול. לכתחילה כדאי לעשות המציצה בפעם אחת ובכל כחו, ואם חושש שלא עלתה בידו בפעם אחת, יכול למצוץ פעם שנית, אבל אם מוצץ בשנית בלא צורך כלל, פשיטא שיש בזה איסור גמור בשבת (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צ).

⁹³ בגדר 'פירש' יש אומרים שהוא משסילק ידיו מהחיתוך (מנורה טהורה אר"ח סי' שלא סק"א), ו"א שאם אחר פורע, כל שהראשון סילק ידיו מהחיתוך הרי זה כפירש, אבל הפורע אינו בגדר פירש עד שיפרע (שו"ת שאגת אריה סי' נט), ו"א שאפילו אם אחר פורע, כל שלא נפרעה המילה לא נחשב פירש (חידושים המיוחסים לר"ן שבת קלג ע"ב), והכרעת המשנה ברורה (אר"ח סי' שלא סק"ד) שמשפסיק להתעסק בפריעה נחשב שפירש (עי' מילה שלמה פ"ו סעיף יב).

⁹⁴ ויכול לומר לחברו שיחזור ואין איסור בדבר (ים של שלמה יבמות פ"ח סי' ג).

⁹⁵ והחול עם הערלה שהיה מוכן לכך מערב שבת, מותר לטלטל, כי הערלה בטלה לגבי החול (שו"ת מהרש"ל סי' מ), ו"א שאפילו את הערלה עצמה מותר לטלטל לצורך קבורתה אף שלכתחילה עדיף שבעודה בידו, ישליכנה לעפר (שו"ת נודע ביהודה תניינא יו"ד סי' קסב), אמנם ו"א שאסור לטלטל את הערלה (ערוך השלחן אות טו, אות ברית סי' רסה סק"א, כורת הברית סי' רסד נחל ברית ס"ק נז).

⁹⁶ ובכלל זה מותר לטלטלו לקיים מנהג ישראל להניח הסכין תחת ראש התינוק, דזהו בכלל הכנת הסכין לפני המילה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' קלה).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(א) מילה דוחה יו"ט ושבת – אם אמר עד אחד שנולד בשבת, מלין אותו על פיו (רע"א).

(ב) ושבת – כשמלין בשבת, אסור לקנח האזמל מן הדם (בפ"ת).

(ג) אבל שלא בזמנה אינה דוחה – ואם מל, אין צריך להטיף דם ברית (בפ"ת).

(ד) ומותר לטלטל וכו' – מוהל שמל בשבת וזרק הערלה מידו, מותר ליקח הערלה ולהניחה בעפר המוכן לה, ולכתחילה יזהר המוהל שתיכף אחר שחתך הערלה בעודה בידו יזרקנה לעפר (בפ"ת).

(ה) ומותר לטלטל האזמל לאחר המילה להצניעו וכו' – אמנם נראה שכשם שבשופר אין לטלטלו אחר שתקע שלא לצורך תקיעה, כך אין לטלטל האזמל אחר המילה אם לא להצניעו באותו חדר שמל שם ותו לא, ואפילו קודם המילה אין לטלטלו בחנם כל שאינו לצורך המילה (ט"ז), וי"א כדעת רמ"א שמותר, אלא שלא התיר אלא כדי להצניעו בחצר מעורבת, אבל לטלטלו בחנם לא (ש"ך בנקה"כ)⁹⁷.

(ו) אין עושין סכין – והוא הדין שאם אינו חד אסור להשחיזו במשחזת (בפ"ת).

(ז) דרך גגין וחצרות – אך כלים ששבתו בתוכם מותר, שכולם רשות אחת הם ואפילו של בעלים הרבה, אך כלים ששבתו בבית כשקידש היום אסור לטלטל מבית לחצר ללא עירוב, ואף אם עירבו בתים עם חצר, אסור מבית בחצר זה לחצר אחרת שלא עירבו עמה (ט"ז).

(ח) אבל אם שבת וכו' – ובאופן זה, אפילו שלא לצורך מילה מותר (ש"ך).

(ט) אפילו עירבו חצרות עם הבתים – כלומר שלא חוששים שמכיוון שכל בית עירב עם חצרו, כלי הבית מצויים בחצר ועלול לטלטל מחצר לחצר גם כלים ששבתו בבית (ט"ז).

(יג) אין שוחקין סמנים ולא מחמין לו חמין ואין עושין לה אספלנית ולא טורפין לה יין ושמן. ק"אם לא שחק כמון מערב שבת, לועס בשיניו. אם לא טרף יין ושמן מע"ש, נותן זה לעצמו וזה לעצמו. ואין עושין לה חלוק, אבל כורך עליה סמרטוט, ואם לא התקין מערב שבת, כורך על אצבעו ומביא דרך מלבוש, אפילו מחצר אחרת שלא עירבה.

(יד) אין שוחקין וכו' – לפי שכל מכשירי מילה אלו היה אפשר לעשותם מערב שבת (ש"ך).

(ט"ז) לועס בשיניו – שכמה שאפשר לשנות, משנים (ש"ך).

(ט"ח) ואין עושין לה חלוק – מעין כיס דחוק שהיו עושים ומלבישים ראש הגיד עם ראש העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד (ט"ז וש"ך).

(ט"ט) אפילו מחצר אחרת שלא עירבה – אבל לא מרשות הרבים, שאין זה מלבוש ממש (ט"ז).

(י"ד) מלו את הקטן בשבת, ואח"כ נתפזרו הסימנים, עושין לו בשבת, מפני שסכנה היא לו. (ודין כחילת תינוק קודם מילה או לאחריה, עיין בטור א"ח סימן קל"ח)⁹⁸.

⁹⁷ הגר"א חולק על הרמ"א ופסק שאסור, דבאמת מוקצה הוא אלא שמותר לצורך מצוה, וכן פסק המגן אברהם (או"ח סי' שלא סק"ה), וכן משמע במשנה ברורה (סי' שי ס"ק טו), ואם הוא מוהל מפורסם שיתכן שיקראוהו לברית אחרת באותה שבת, יכול לקחתו, ועל"פ במקום צורך גדול אפשר לסמוך על המקילים (מילה שלמה פ"ב סי' ד תשובה ח בשם הגר"ש אלישיב), ולכתחילה ראוי שהמוהל יכין מערב שבת תיק שיש בו גם דבר היתר, ואחר המילה, יזרוק הסכין לתוכו (שם בשם הגר"צ אבא שאול).

⁹⁸ בשו"ע שם כתב: בזמן חכמי הגמ' אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמין היה מסוכן, לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת, והאיזנא לא נהגו ברחיצה כלל, ודינו לרחוץ בשבת, אם רצו, כדין רחיצת כל אדם. וכתב שם הרמ"א: ובמדינות אלו נוהגים לרחצו לפני המילה בחמין שהוחמו מאתמול, ולאחר המילה במוצאי שבת. וכן אם היה יום ג' למילתו בשבת, ורואים שיש צורך לרחצו, מכינים חמין מבעוד יום ורוחצים אותו בשבת. וכל זה מן הסתם, אבל אם רואים שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה, בודאי מותר לרחצו ולחלל עליו שבת מידי דהוי אשאר חולה שיש בו סכנה. ובמשנה ברורה (שם ס"ק ל"ד ול"ה) על דברי הרמ"א, שמשמע שאם לא הכינו מבעוד יום, אסור להחם בשבת ע"י גוי, שאין מחזיקים אותו בסתמא לחולה אלא

מאיר הרעה על הלכות מילה

(ד) י"א שאם קודם המילה התפזרו הסמנים שהכינו לצורך אחר המילה, אין למצוה אלא שעתה, ומלים אותו ואין דוחין את המילה משום שנצטרך אח"כ לדחות שבת, וי"א שבאופן זה המילה תידחה (ש"ך).

(ה) קט"ו שכחו ולא הביאו סכין מע"ש, אומר לעובר כוכבים להביא סכין בשבת, ובלבד שלא יביא אותו דרך רשות הרבים. כללו של דבר: כל דבר שעשייתו בשבת אסורה עליו משום שבות, מותר לנו לומר לעו"ג לעשות אותה כדי לעשות מצוה בזמנה. ודבר שעשייתו בשבת אסורה עלינו משום מלאכה, אסור לנו לומר לעו"ג לעשותה בשבת⁹⁹.

(ו) קט"ז כל המכשירים שאין דוחין שבת, גם יום טוב אין דוחין, חוץ מזה ששוחקין לה כמו ב"ט הואיל וראויים לקדרה, וכן טורפי"ן לה יין ושמן.

(ז) קט"ח אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת, שמא יקלקל ונמצא מחלל שבת. ואם כבר מל פעם אחת, מותר¹⁰⁰, קי"ח ואפילו אם הוא אביו.

(ט) שלא מל מעולם – והוא הדין אם מל ולא פרע, אסור לפרוע (בפ"ת).

(י) לא ימול בשבת – ואם אין מוהל אחר ויודע בעצמו שיכול למול, מותר (בפ"ת).

(יא) בשבת – והוא הדין ביו"ט, אך ביו"ט שני של גליות מותר (בפ"ת).

(יב) ואם כבר מל – ומוהל שבא למול בשבת ואמר שכבר מל פעם אחת, נאמן, ואין צריך להביא ראיה לדבריו (בפ"ת).

(יג) פעם אחת – ואף שבשחיטה צריך שלש פעמים, שם יש לחוש לעילוף שמחמתו ישהה או ידרוס, אבל כאן החשש שלא יודע לאמן ידיו, ולזה די בפעם אחת לדעת שמאמן ידיו היטב (ט"ז).

(יד) ואפילו אם הוא אביו – ולא אומרים שלגבי אביו זהו פסיק רישא דניחא ליה שמתקן את בנו (ש"ך).

(טו) קט"ט מי שנולד בין השמשות¹⁰¹, שהוא ספק יום ספק לילה, מונין מן הלילה ונימול לתשיעי, שהוא ספק שמיני. ואם נולד ערב שבת בין השמשות, אינו דוחה את השבת, שאין דוחין את השבת מספק. וכן אינו דוחה יום טוב מספק, ואפילו יום טוב שני של גליות. קי"ח ואפילו לא הוציא אלא ראשו בין השמשות, אף על פי שיצא כולו בשבת, אינו נימול בשבת.

למצטער קצת, אבל אם הרופא אומר שצריך, בודאי אין להחמיר בזה. וכן אם יש לחוש לסכנה, מותר להחם אפילו בעצמו.

⁹⁹ אסור להביא התינוק לבהכ"נ דרך חצר שאינה מעורבת אפילו ע"י אינו יהודי, דהא יכולין למולו בביתו, והרבה פעמים מלין בבית כשיש צינה (משנה ברורה סי' שלא סק"כ), ויש מתירין בזה משום ברב עם הדרת מלך, ויש להנהיג כן במקומות שנוהגים להביא התינוק לבית הכנסת ע"י שאחד נותנו לחברו וחברו לחברו בפחות מד' אמות, שיוציאוהו מרשות היחיד ע"י נכרי וכניסוהו ע"י נכרי או יעשו כמו שיתבאר בסי' שמ"ז, אבל לא יוציאוהו וכניסוהו ע"י שנים שזה עוקר וזה מניח, אף על פי שהוא פטור, מכל מקום הרי הוא אסור מדברי סופרים (שו"ע הרב שם סעיף ח).

¹⁰⁰ אב שרוצה להדר ולמול את בנו, אם מל פעם אחת מילה שלמה בחול, מותר, ואם רק חתך, למנהג אשכנז, מותר לו לחתוך והמוהל יפרע (מגן אברהם סי' שלא סק"י), ולדעת בני ספרד, אסור לו לחתוך בלבד וכמבואר בשו"ע לקמן סעיף י"ד לגבי שני מוהלים בשבת (ראה מילה שלמה פ"ב סעיף כד).

¹⁰¹ אפשר לסמוך על דברי המילדת בקביעת הזמן המדויק של הוצאת הראש אף כשאינה שומרת שבת, כל שאין לה בזה נגיעה (אוצר הברית ח"ב פ"ט סי' ד הערה כג, ועי' מילה שלמה פ"ב סי' ד תשובה יד), ונראה שעכ"פ בד"כ אינה מדייקת בכך ויש לחוש שאומרת בדרך השערה, ועל כן יש לבקש מהמילדת עוד קודם ללידה שתשים לבה לזמן המדויק של יציאת הראש, ובמקומות שמצוים הרבה שומרי תורה, שמתוך כך רגילים הרופאים להקפיד ולשים לב לזמן המדויק, אפשר בדרך כלל לסמוך על דבריהם. אין לסמוך על הזמן שרושמים הרופאים בתעודת הלידה, כיון שאינם מדייקים בזה ורושמים אחר זמן, ועל כן אם לפי רישומם הייתה הלידה מבעוד יום, אפשר לסמוך על זה. ויש להשתדל שתעמוד אשה במקום סמוך ותוכל לדעת את זמן הלידה בקירוב משתשמע את קול התינוק בוכה, ורצוי תמיד להתיעץ עם רב (אוצר הברית שם).

מאיר הדעה על הלכות מילה

(כ) ואפילו יום טוב שני של גליות – אמנם להלכה נראה כדעת הראשונים הסוברים שדוחה יו"ט שני של גליות (ש"ך), ויש אומרים שהעיקר כדעה שאין דוחה אך הרוצה לסמוך על הש"ך, אין מוחים בידו (בפ"ת), ויש אומרים שאם הוא ודאי שלא בזמנו, כגון שנולד ערב שבת בין השמשות ובשבע שאחר כך חל יו"ט שני של גליות אחר שבת, ימול לאחר יו"ט, אבל אם ספק שמיני שלו הוא ביו"ט שני ש"ג, אפילו בראש השנה נימול בשני, משום שהוא ספק ספיקא (בפ"ת).

(כב) ואפילו לא הוציא אלא ראשו וכו' – וצריך לדקדק באשה מקשה בערב שבת, אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור בערב שבת שאז אין מליץ אותו בשבת כי אם בערב שבת, ויש לשאול את הנשים, ואם אינן יודעות, יש ללכת אחר המנהג (ש"ך), ולפרוזדור היינו לאויר העולם דוקא ולא לבית החיצון (בפ"ת). ואם לא קשתה האשה בין השמשות ולא נראו לה חבלי לידה עד כניסת שבת, אפילו בתחילת ליל שבת מיד, לא חוששים שמא הוציא ראשו לפני שבת, אך אם נמשך זמן קישוי בין השמשות וילדה בתחילת הלילה יש לחוש לחומר איסור שבת ולא דוחה שבת, ואף שאין היולדת או המילדת יודעים מזה, אימור לאו אדעתיהו אגב דטרידי, אך אם אנו שואלים אותם ואומרים שיודעים שהוציא ראשו לפני שבת או שלא הוציא, פשיטא שאין לנו אלא דבריהם בין לענין לדחות שבת ובין לענין שלא לדחות שבת. משנפתח הקבר ואינה יכולה ללכת, בידוע שהוציא העובר ראשו (בפ"ת).

(ט) בשיעור בין השמשות אפליגי תנאי ואמוראי בסוף פרק במה מדליקין, וכתב קכא בעל העיטור: מספקא לן הלכה בדברי מי, הלכך אי איתיליד ינוקא משתשקע החמה ספק הוא, עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי, ונימול לעשרה. ואי איתיליד במוצאי שבת משתשקע החמה, עבדינן לחומרא כדרבה (ועיין לעיל סימן כס"ג סעיף ה' ו').

(כג) משתשקע החמה – בערב שבת, ונימול לעשרה היינו ביום ראשון (ש"ך).
(כד) עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי – והיינו משנראו שלושה כוכבים בינונים, שאז ודאי לילה הוא (ש"ך)¹⁰².

(כה) לחומרא כדרבה – שכל לפני מזרח מאדימין הוא גם בין השמשות, והיינו מהלך שלשה מילין קודם הלילה (ש"ך).

(י) קכב קמין שנולד כשהוא מהול קכגומי שיש לו שתי ערלות קכד ואנדרונינוס קכה ויוצא דופן ויליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה, אף על פי שנימולים לשמונה אינם דוחים את השבת¹⁰³, (טומטוס שנקרע ונמלל זכר, קכז מלין אותו צצבת קכזיט אוסרין).
שתי ערלות – וראוי להזהיר למוהלים שכשרואים שני עורות זה על זה, לא יפרעו עוד בשבת, וימתינו עד אחר שבת, שאין סכנה אם לא יפרעו עד אחר שבת (בפ"ת).
(יא) קכחמי שנולד בחדש השביעי¹⁰⁴, מלין אותו בשבת אפילו אם לא גמרו שערו וצפרניו. אבל מי שנולד בחדש השמיני, אין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו

¹⁰² החל מחצי שעה אחרי השקיעה, נידון כוודאי נולד בשבת (מילה שלמה פי"ב סי' ד תשובה יב בשם הגרי"ש אלישיב וראה הערה שם). לענין שקיעה במוצאי שבת, אפשר לסמוך על הלוח (שם תשובה יג ועי' שם שיש שנקטו לחשוש 2-3 דקות קודם).

¹⁰³ וטעם כל אלה הוא משום ספק, כגון גבי אנדרונינוס הוא משום דאינו זכר ודאי, וכמו כן נולד בין השמשות שמא הוא שלא בזמנה, ונולד כשהוא מהול אפשר דליכא כאן ערלה כבושה והוא מהול ממש, וכן מי שיש לו שתי ערלות דהיינו שני גידים הוא נמי משום דאין אנו יודעין איזה ערלה עיקרית, ולסברא ב' דמיירי בשתי עורות זה על זה נמי טעמא דאין אנו יודעין כוונת התורה בזה, חוץ מיוצא דופן וא"י שילדה התם הטעם משום דאין טמאים בטומאת לידה, ולכמה תנאי בעינן כסדר האמור בפרשת תזריע דאשה כשהיא טמאה לידה בנה נמול לשמונה (משנה ברורה סי' שלא סקי"ח).

¹⁰⁴ היינו שבעל אותה ופירש עד שהוכר עובר, אבל לא סמכינן לומר דמסתמא נתעברה אחר ליל טבילה או משעה שפסקה לראות דם, דאין זה הוכחה ברורה (משנה ברורה סי' שלא סקי"י).

מאיר הרעה על הלכות מילה

וצפרניו. קכ"ו והוא הדין לספק בן שבעה ספק בן שמונה¹⁰⁵, שאין מלין אותו בשבת אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו. הגה: ק"ו"א דמהלין ליה הואיל וספק בן שבעה הוא, אלא דלין מחללין עליו השבת צפאר דברים, וכן נראה לי עיקר¹⁰⁶.

(כ) מלין אותו בשבת וכו' – שהרי בן קיימא הוא (ש"ך).

(כז) אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו – שאז אנו אומרים שולד זה היה ראוי להיוולד בשביעי ואז נגמר, אלא שהשתהה לחדש השמיני (ט"ז).

(כח) דמהלין ליה וכו' – משום שלענין שאר דברים אין פיקוח נפש דוחה שבת, אבל לענין המילה עצמה, אפשר למולו ממה נפשך, שאם בן שבעה הוא, הרי הוא בן קיימא, ואם בן שמונה הוא, הרי הוא כמחתיך בשר בעלמא (ש"ך), ויש אומרים שאין ראוי להקל כלל למול בשבת אם לא גמרו סימניו וכדעת השו"ע (ט"ז).

(יב) קלא ישראל שהמיר ונולד לו בן מישראלית, מלין אותו בשבת.

(כט) ישראל וכו' – אבל נכרי שהוליד מישראלית, אין מלין אותו בשבת (רע"א), וי"א שמלין בשבת (בפ"ת).

(ל) שהמיר ונולד לו בן מישראלית וכו' – אין מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית (ט"ז). י"א שאפילו אמו מומרת, מלין אותו בשבת, שהרי חייבים בכל המצוות, והלשון 'ישראלית' הוא לאפוקי גויה, וי"א שאם אמו מומרת חיישינן טפי שיצא לתרבות רעה ואסור למולו (ט"ז וש"ך) וי"א שישראל כשר שנולד לן בן מישראלית מומרת, מלין אותו בשבת (בפ"ת) יתכן שאינו חולק כי מדבר בישראל כשר והנ"ל דיברו במומר @.

(לא) מלין אותו בשבת – ממזר, מלין אותו בשבת. הקראים, כל זמן שלא מדברים תועה על הרבנים ומתלוצצים עליהם, מלים בניהם אפילו בשבת, ויש אומרים שבזמן הזה הם גרועים יותר ואינם פורעים ומתרחקים ממנהגינו, ועל כן אסור למולם בשבת (ש"ך).

(יג) קלב"י ישראל שנולד לו בן מעובדת כוכבים, אין מלין אותו בשבת.

(לב) אין מלין אותו בשבת – שולד נכרית כמותה (ט"ז).

(יד) קלג"יש ליזהר שלא ימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת¹⁰⁷, שזה ימול וזה יפרע, אלא המל הוא עצמו יפרע. הגה: ולא מלאתי ראייה לדבריו, ואלדכנה נראה לי דשכי דהא מילה דחיא שבת כמו עבודה צמקדש סכמה כהנים היו עובדים ומחללים שבת, דמאחר דשבת ניתן לדחות הרי הוא כחול לכל דבר. וכן מלאתי בספר התרומה יסן כתוב בקלף, שכתב בסוף הלכות שבת כהדיא דשכי. אמנם מלאתי בקובץ שיש לאסור ועל כן טוב להחמיר לכתחלה, אף על פי שמדינא נראה לי מה שכתבתי.

(לג) שלא ימולו וכו' – אמנם נראה ברור שאין איסור כלל, וכבר נהגו כן בהרבה מקומות שמלים בשבת שני מוהלים (ט"ז), וכבר פשט המנהג להתיר (ש"ך)¹⁰⁸. וי"א שבשבת ובי"ט אסור למוהל לסלק ידיו משהתחיל למול עד שיגמור הפריעה, אבל אם ארע שסילק ידיו, מותר גם לאחר לגמור (בפ"ת).

¹⁰⁵ והוא הדין ספק בן ח"ת ספק בן ט"ת, והטעם בכל זה דלא מחללין שבת מספיקא (משנה ברורה סי' שלא סק"ט).

¹⁰⁶ והנה בב"ח וט"ז דעתם לפסוק כהשו"ע, אבל באליה רבה הביא בשם ספר לחם משנה שהמנהג למול ספיקות, וגם במאירי כתב שכן דעת כל הגאונים, וכ"כ הרדב"ז סימן ל"ב, ונהרא נהרא ופשטיה (משנה ברורה סי' שלא סק"א).

¹⁰⁷ ושבת ויום טוב שוים בזה (שערי תשובה סי' שלא סק"ב), וי"א שבי"ט שני של גלויות יש להקל לכתחילה אף במקום שנהגו לאסור בשבת וי"ט (כורת הברית נחל ברית סקל"ט).

¹⁰⁸ וכן המנהג בכל מדינת פולין, תמיד הם שני מוהלים, זה חותך וזה פורע בין בחול ובין בשבת, ובחכמת אדם (כלל קמ"ט) כתב דעכ"פ לא יכבד שלשה בני אדם אלא הפורע יהיה המוצץ, אבל ביצועות יעקב דחה זה וכתב דהמציצה יכול להיות באחר דהוא ענין בפני עצמו (משנה ברורה סי' שלא סק"ו).

מאיר הדעה על הלכות מילה

ר' יעקב הגנזר, כללי המילה (בתוך: ר' יעקב גלסברג, זכרון ברית לראשונים), קראקא תרנ"ג

ר' אליהו פוסק, כורת הברית, למברג תרנג
ר' אשר אנשל גרינוולד, זוכר הברית, אונגוואר תרצא
ר' חיים אלעזר שפירא, אות חיים ושלו, ברוקלין תשמו
ר' יוסף דוד ויסברג, אוצר הברית (ד"ח), ירושלים תשנא-תשסב
ר' יצחק לאנג, הבט לברית, ירושלים תשנז
ר' שלמה שוחט, מילה שלמה, ירושלים תשעב

^א קידושין כט ע"א.

^ב טור.

^ג קידושין כט ע"א.

^ד ראב"ד מילה פ"א ה"ב.

^ה רמב"ם פ"א ה"ב.

^ו קידושין שם.

^ז שו"ת הרשב"א ח"א סי' תעב.

^ח משנה מגילה כ ע"א, שבת קלב ע"א.

^ט מגילה שם.

^י ברייתא פסחים ד ע"א.

^{יא} רי"ף שבת נב ע"ב, רא"ש שם פי"ט סי' א ורמב"ם פ"א ה"ח.

^{יב} בית יוסף ועי' דרכי משה. @ע"י בפנים

^{יג} משנה שבת קלז ע"א.

^{יד} יבמות עא ע"א וע"ב.

^{טו} נמוקי יוסף יבמות כד ע"א.

^{טז} רמב"ם פ"א ה"ז.

^{יז} משנה שבת קלז ע"א.

^{יח} נדה מב ע"ב.

^{יט} אור זרוע מילה סי' קג.

^כ מרדכי שבת סי' רצב.

^{כא} הנהגות מיימוניות מילה פ"א.

^{כב} שם.

^{כג} שבת קלד ע"א בברייתא.

^{כד} רמב"ם פ"א הי"ז וי"ח.

^{כה} רי"ף יבמות כ ע"א רא"ש שם פ"ז סי' יג ורמב"ם פ"א הי"ח.

^{כו} רבינו מנוח.

^{כז} חידושי אגודה שבת פי"ט.

^{כח} רא"ש יבמות פ"ז סי' יג ורבינו ירוחם תא"ז נ"א ח"א יג ע"ד.

^{כט} רי"ף שבת נד ע"א רא"ש שם פי"ט סי' ה ורמב"ם פ"א ה"ז.

^ל רא"ש מועד קטן פ"ג סי' פה, כלבו סי' עג ואבודרהם מילה עמ' שנב.

מאיר הדעה על הלכות מילה

- לא אבודרהם.
לב מרדכי שבת סי' תעא.
לג רבינו ירוחם תא"ו ני"ז ח"ו.
לד רמב"ם פ"ב ה"א.
לה רבינו מנוח.
לו מור.
לז מרדכי שבת סי' תסח וסמ"ק סי' קנז.
לח ע"ז בז ע"א.
לט רמב"ם פ"ב ה"א.
מ סמ"ג עשין כת.
מא דרכי משה בשם או"ז שמסתפק. @למעשה ההכרעה מעצמו?
מב ב"י בשם רשב"א.
מג אור זרוע מילה סי' קז.
מד מרדכי נימין סי' שסג.
מה מרדכי שבת סי' תעב ושו"ת הרא"ש כלל יב סי' ב' וג'.
מו רא"ש שם.
מז שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' פראג סי' תקמט.
מח שו"ת מהרי"ק שורש עו ענף א.
מט רמב"ם פ"ב ה"א.
נ רמב"ם שם ה"ב.
נא שבת קלד ע"א.
נב משנה שבת קלז ע"ב.
נג משנה שם ע"א.
נד גמ' שם ע"ב וברש"י ד"ה רוב גובהה.
נה מור לפי גרסת ב"י ובסי' רסו בשם בעל העיטור.
נו רמב"ם פ"ב ה"ה.
נז תרומת הדשן סי' רסד.
נח שבת קלז ע"ב בברייתא.
נט רמב"ם פ"ג ה"א בשם י"א.
ס הגהות מיימוניות (קושטא) פ"ג אות ב בשם סמ"ק ומור בשם הראב"ד.
סא בית יוסף בשם אבודרהם.
סב מור וב"י בשם העיטור.
סג בית יוסף בשם מרדכי וכלבו.
סד שבת קלז ע"ב.
סה מור ובית יוסף.
סו מור.
סז בית יוסף בשם כלבו ואבודרהם.
סח בית יוסף בשם אבודרהם.
סט פ"ג ה"א, ברכות פי"א הי"ב.
ע מור בשם בעל העיטור.
עא רמב"ם פ"ג ה"ו.
עב בנימין זאב ומהרי"ל.
עג מור בשם גאון.
עד מהרי"ל.

מאיר הדעה על הלכות מילה

- עה בעל העיטור.
עו בית יוסף.
עז בית יוסף.
עח בית יוסף בשם תוס' ומרדכי.
עט שו"ת הרא"ש (כלל כו סי' ד).
פ בית יוסף.
פא רבינו ירוחם.
פב מרדכי (חולין רמז תרנז).
פג מהרי"ל.
פד מור בשם העיטור.
פה ארחות חיים בשם רמ"ה.
פו פ"ג ה"ג.
פז מהרי"ל.
פח בעל העיטור.
פט כלבו בשם ר"פ.
צ בעל העיטור.
צא אבודרהם בשם פדר"א.
צב מהרי"ל.
צג בעל העיטור בשם רב יהודאי גאון.
צד אבודרהם בשם פדר"א.
צה הנהגות מיימוניות מילה פ"ג.
צו מהרי"ל.
צז דרכי משה.
צח אבודרהם בשם מדרש.
צט אור זרוע מילה סי' קז.
ק רשב"ם פסחים קיג ע"ב ד"ה בחבורת ותוס' שם קיד ע"א ד"ה ואין.
קא תוס' שם.
קב תרומת הדשן רסט.
קג בית יוסף בשם רשב"א.
קד שבת קלב ע"ב בברייתא.
קה מור.
קי שבת קלב ע"ב.
קז שם קלג ע"א.
קח שם קלג ע"ב וכרש"י ד"ה המל.
קט גמ' שם.
קי רבינו ירוחם נ"א ח"ב יד ע"א.
קי"א שבת קל ע"א וע"ב ועירובין צא ע"א.
קי"ב רמב"ם פ"ב ה"ז.
קי"ג שבת קלג ע"א במשנה.
קי"ד רי"ף שבת נה ע"ב ורמב"ם פ"ב ה"ח.
קטו רי"ף שם נו ע"א רא"ש פי"ט סי' ב ורמב"ם פ"ב ה"ט.
קטז שבת קלד ע"א בברייתא.
קי"ז מרדכי חולין סי' תרנח.
קי"ח תרומת הדשן סי' רסה.

מאיר הדעה על הלכות מילה

- קיט משנה וברייתא שבת קלד ע"ב וקלה ע"א.
קכ נדה מב ע"ב.
קכא מילה ח"ג נא ע"ב.
קכב שבת קלה ע"א.
קכג רא"ש שבת פי"ט סי' ו ור"ן שם נד ע"ב.
קכד רמב"ם פ"א הי"א.
קכה רא"ש ור"ן שם.
קכו רא"ש ב"ב פ"ח סי' טז ועיין ב"י.
קכז רי"ף ב"ב נה ע"ב.
קכח בעל העיטור מילה ח"ג נא ע"ב, רי"ף שבת נד ע"א, סמ"ג עשין כח ורא"ש שם פי"ט סי' ה.
קכט בית יוסף בדעת רי"ף רא"ש ורמב"ם.
קל סמ"ג עשין כח ודרכי משה בדעת רי"ף ורא"ש.
קלא בעל העיטור מילה ח"ב נ ע"ב.
קלב ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו ובעל העיטור שם ח"ד נג ע"ב.
קלג בית יוסף.